

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 30. LEDNA 1947

CENA Kčs 3.50

Dopis mladým přátelům

Dr. ANT. KLATOVSKÝ

Slepí diplomati

WALTER TSCHUPPIK

Naše znárodnění a mezinárodní zájmy

KAREL TARABA

Jsem vyloučen z KSC ...

MICHAL MAREŠ

Jeden případ

VÁCLAV KLUZÁK

Česko-slovenská debata

V. POLANSKÝ - B. MÜLLER

Z pozadí personální politiky — Parlament a »lidové referendum« — Národní fronta
Ano, tak! — Národní směna — Odškodnění veřejných zaměstnanců — Boj o čtyři
miliardy — Mládež — Umělce, slev! — Hlas státního zaměstnance — Smíšená manžel-
ství — Morzakor 1946

KDO
raději chladný kouř

ale nerad čistí zaneřenou špičku, ten přecpává cigarety do dutinek Abadie. Prsty zůstanou čisté, tabák se využije do poslední sničky — a ústenka se prostě zahodí...

NEPOSTRADATELNÝ JAZYKOVÝ RÁDCE

Vášův-Trávníčkův

**SLOVNÍK
JAZYKA
ČESKÉHO**

Vytištěno v jednom svazku na předválečném biblovém papíře. Za cenu brož. 390 Kčs, váz. v plátně 450 Kčs obdržíte u všech knihkupců

FR. BOROVI

První novinky 1947

V NAKLADATELSTVÍ FR. BOROVI

Národní umělec Fráňa Šrámek: Tělo

Šesté vydání slavného románu mládeže, které vyšlo u příležitosti Šrámkových sedmdesátin.

396 stran, cena brož. 120 Kčs, váz. 150 Kčs.

Národní umělec Fráňa Šrámek: Rány, růže

Lyrický deník minulých sedmi let, plný neuvadlého básnického půvabu, líbezné citové něhy a lehce zpěvné formy.

Druhé vydání, 96 stran, brož. 40 Kčs.

Anna Maria Tilschová: Haldy

Mohutný sociální román z prostředí průmyslového Ostravska.

Třetí vydání, 414 stran, cena brož. 126 Kčs, váz. 156 Kčs.

K. M. Čapek Chod: Antonín Vondřejc

Dvoudílná románová skladba, čerpající z prostředí pražské bohémy z druhé poloviny minulého století. Nové vydání opravil, přehlédl a kritickými poznámkami doplnil dr. Antonín Hrubý. Obálku navrhl Eduard Milén.

Páté vydání, oba díly mají 864 stran, brož. I/II. 196 Kčs, I/II. váz. 244 Kčs.

František Halas: Tvář

Sbírka, shrnující básnickou lyriku intimní a první verše jeho umělecké zralosti, uznaná F. X. Šaldou za jednu z nejlepších knih české moderní poesie, vychází opět rozšířena o kouzelný oddíl Hořec.

Šesté vydání, 96 stran, cena brož. 40 Kčs.

Prof. dr. Antonín Moucha: Správa knihovny

Knihovna, jejíž vydání bylo inspirováno a doporučeno Svazem československých knihovníků. Jsou sem přetištěny autorovy přednášky na státní škole knihovnické o vedení knihoven se zvláštním zřetelem k potřebám knihoven lidových. Hutný text, poskytující důležité a praktické pokyny, je provázen názornými kresbami, tabulkami a fotografiemi.

200 stran, cena brož. 80 Kčs, váz. 100 Kčs.

U v š e c h k n i h k u p c ů

OBSAH DNEŠKA Č. 44: CATO: Napodobíme Ameriku? — JIŘÍ ZHOR: Slova z gumy. — KAREL TARABA: Naše znárodnění a mezinárodní zájmy. — MICHAL MAREŠ: Proč jsem nepsal? — Dr. ANTONÍN ENGEL: Okolo jedné soutěže. — EVŽEN ERDĚLY: Jak to vypadá v Palestině? — Ještě o Tisovi. — Byrokraté, jste vinní? — Z čeho to pochází? — Konečně čistka do důsledků. — Národní směna za švýcarské hodinky? — Pštroší politika. — Slušnost na úřadech ještě nevymřela. — Poslanci, nebo ministři a úředníci? — Politické domy v Brně. — Aspoň tři děti. — Mládež. — Hlas jiné mládeže. — K dopisu 18-19letých. — Morzakor 1946. — Listárna redakce.

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 85.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 3a.

Dnesek

ídí Ferd. Peroutka

Dopis mladým přátelům

Proč jste se ozvali, když mezi dopisem dívek, na který jste reagovali v 41. čísle »Dnešku« a vaším případem není žádné přímé souvislosti? Ale vím dobře, že je zde tím hlubší souvislost vnitřní. Je to stejný pocit opuštěnosti, bezradnosti, vyšínutí. A proto jste téměř vykřikli, jako by byl někdo sáhl na vaši otevřenou ránu.

Mládí nás, nyní ve věku 50-55 let, mělo podobný dobový rámec jako mládí vaše. Když se začínaly formovat naše charaktery, rozpoutala se první světová bouře, prožívali jsme první naše osvobození a zakládali své existence spolu s budováním první republiky. A přes tyto vnější podobnosti jsou mezi naší a vaší generací podstatné rozdíly. Naše cesta vedla z poroby ke svobodě, vaše ze svobody do poroby, která se ovšem stala jen epizodou. Vy jste se narodili a rostli již v době plné národní svobody, která vám napřímila páteř: odtud váš nádherný postoj v době okupace. Obstáli jste v průměru lépe a čestněji než lidé starší.

Naše mládí mělo však po jedné stránce výhodu proti vašemu. Celý tehdejší život kulturní, duchovní i politický byl inspirován a usměrňován jednou ústřední ideou: ideou národní, ideou odboje proti rakouské monarchii, touhou po národní svobodě. Tato idea hověla povaze mládeže, milujícího boj. Není pochyby, že situace nynější mládeže je o to těžší, že ideje, které jí mají dáti životní náplň, jsou ideami pozitivní, konstruktivní, budovatelské práce. Orientace je tu ovšem nepoměrně těžší, než byla u jednosměrné ideje národní, ale úkol o to vděčnější. Ovšem, i nové ideje mají v sobě dramatické napětí, i ony vyžadují boj, ale tento boj je daleko obtížnější, neboť pro nás byl nepřítel zjevný a spíše vnější, nyní však je nepřítel mezi námi a skrývá se pod různé tvárnosti a masky. A proto je dnes potřeba i dokonalejší duchovní a morální výzbroje.

Jste tedy obě generace válkou poznamenané. My jsme poznamenáni dvakrát. Jedny to ještě více rozvrátilo a zpovrchnilo, druhé ještě více prohloubilo a zocelilo. To druhé poznamenání jsme prožívali společně. Hle, zde most mezi námi.

Ale ještě mnohé jiné je nám společné. Naše i vaše mládí spadá do období největší duchovní krise, jaká kdy zmítala lidstvem. Obě světové války jsou jen jedním z jejich vnějších symptomů. Všechny nosné pilíře dřívější společnosti jsou v ssutinách, a teprve se hledá materiál, z nichž by mohly býti postaveny nové. I my jsme hledající a tápající. Ale máme proti vám výhodu, že vidíme širší úsek a perspektivněji, protože se díváme z větší dálky. Hle, čím bychom vám mohli býti prospěšni.

Avšak i vy můžete nám býti prospěšni. Mnohdy snážíme se postřehnouti leccos z tepu nové doby, pozorující vás. Abychom zjistili, zda žijete tím, o čem my jsme jen snili a abychom si ověřili, zda naše cesta byla správná. Uvedl jsem, že veškerému kulturnímu dění v minulých generacích dávala ráz a smysl idea národní, boj o národní svobodu. Tento proces trval tři staletí. Zmínil jsem se o spíše negativní boživé stránce této ideje, tak přitažlivé pro mládí. Národní idea však měla i svou bohatou náplň pozitivní. Kde této náplně nebylo, zvrhala se v úzkoprsé šosáctví, šovinismus a t. zv. pivní vlastenectví. Však o to byly v národě nemalé boje. Havlíček, Palacký, Masaryk — uvádím jen tato tři jména — razili cestu poznání, že smysl národa je v tom, jak dovede svojí tvorbou a svojí prací naplňovat a uskutečňovat ideje a ideály všelidské. Jen dovede-li splnit toto poslání, může si uhájit právo na život. Věděli a ověřovali si na našich dějinách, že čím může malý národ soutěžit s národy velkými, jsou přede-

vším hodnoty duchovní a kulturní. A bylo jim jako celému národu zřejmo, že členové národa mohou rozvinout své nejlepší schopnosti a síly, t. j. žít plným a šťastným životem jen tehdy, nebude-li toto úsilí bržděno žádným vnějším útlakem, budou-li plně svobodni. Proto nejvyšším cílem jejich politiky a politiky celého národa bylo svržení cizí nadvlády a zřízení vlastního státu jako prostředku — podtrhuji toto slovo — zabezpečujícího základní podmínku rozvoje všech národních sil, svobodu. Tedy svoboda celku měla být rámcem nerušeného rozvoje všech jeho částí. Byli si ovšem dobře vědomi, co přináší samostatný stát národu i po stránce hospodářské. Avšak tato hospodářská stránka, t. j. zvýšení životní úrovně všeho lidu, byla jim opět jen podmínkou pro naplnění vlastního smyslu života individuálního i národního, jimž jsou hodnoty kulturní. Neboť člověk nemůže být plně svobodným ani duchovně, není-li svobodným hospodářsky, musí-li vyčerpávat své síly honbou za skývou chleba. A věděli-li toto, nepředstavovali si ovšem, že samostatný stát přinese nadměrné hospodářské výhody jen několika jednotlivcům nebo vrstvám, zatím co větší část národa bude na tom stejně jako v době nesvobody, resp. zbudou pro ni jen drobtý. Vědomí o úzké spojitosti mezi materiálními podmínkami a kulturou vedlo Masaryka k vytyčení hesla: Otázka česká — otázka sociální.

Proto dvě základní ideje československého státu, na nichž byl vybudován nezměrným úsilím a obětmi minulých generací, jsou: svoboda a soc. spravedlnost, jež jsou ve vztahu nejužší vzájemné podmíněnosti. Je-li ohrožena nebo zanedbávána jedna nebo druhá, hrozí národu rozklad. A proto získala u nás komunistická strana mnoho oddaných stoupců, že položila největší důraz na otázku sociální spravedlnosti, nezapřevěřujíc se ideji národní, jejíž je zásada sociální spravedlnosti podstatnou a tradiční součástí a respektujíc druhou její hlavní složku svobodu. Na tom, jak věrna bude těmto zásadám a jak důsledně bude dbát o uskutečnění sociální spravedlnosti, závisí i její budoucí úspěchy.

Snad pochopíte nyní, mladí přátelé, čím je pro nás, členy starší generace, otázka svobody a proč jsme tak citliví, když se komukoli v národě děje křivda, nebo když někdo usiluje nahromaditi pro sebe co nejvíce hospodářských výhod, ať je to jednatel nebo některá vrstva. Snažil jsem se vám vysvětlit, že obsah a smysl národní ideje, pro něž pracovali, bojovali a umírali členové minulých generací, byl v jádře tento: aby se měli lépe ti druzí, co přijdou po nás, aby žili plnějším, svobodnějším a radostnějším životem. A ti druzí — to jste vy. Vy jste první generace, která rostla již v jasu plné národní svobody a všech ostatních svobod, z ní vyplývajících. A my jsme velmi zvědaví a s napětím sledujeme, jak vám ta svoboda jde k duhu. Proto těžce neseme, když pozorujeme, že část mládeže si není dosti vědoma hodnoty svobody, ba že se dobrovolně zříká svobody nejdůležitější pro utvářející se charakter, svobody, kterou jste ve svém dopise vyjádřili slovy »míti o všem svůj vlastní úsudek«, anebo že nejeví dosti zájmu a smyslu pro hodnoty, jimž svoboda měla býti živnou půdou. A proto nás naplňuje radostí, když se setkáváme s takovou touhou po pravdě a vnitřní svobodě, jaká tryská z vašeho dopisu.

SČM.

Co jsem dosud uvedl, byl jen úvod, abychom se dozrůměli o některých základních pojmech. Nyní bych se chtěl dotknouti některých otázek, které se vás jednak bezprostředněji dotýkají, jednak mají vztah k vaší touze po orientaci.

Ještě jeden princip, povahy spíše organizační nežli

programové, hrál osudovou roli v dějinách českého národa: princip jednoty. Výrazy, jichž jste užili, »nadstraničnost«, »celonárodní zájem«, jsou jeho synonymy. Jednota není totalita, nýbrž v jistém smyslu její protiklad. Totalita je budována shora, jednota vyrůstá zdola. Totalita je násilí jednotlivců, kteří chtějí svoji vůli vnutit celku, jednota je dobrovolná shoda lidí, kteří poznali, že co je spojuje, je důležitější nežli to, co je rozděluje. Kdykoli se náš národ zpronevěřil principu jednoty, stihla jej nějaká těžká pohroma. Musel přijít Mnichov, aby si opět vzal poučení ze staré zkušenosti. A jestliže po válce propukla přímo sjednocovací horečka, lze ji chápat jako správný postřeh národního instinktu: jaké divy by mohlo vytvořit v době klidu, co se tak osvědčuje v dobách rozvratu. Či bylo to jen doznívání éry pomnichovské?

Dnes již můžeme posoudit, s jakým úspěchem se sjednocování potkalo: podařilo se tam, kde mohlo být ku prospěchu politickým stranám, ztroskotalo tam, kde mohlo být ku prospěchu národu. A jednotou, která by byla nejvíce prospělná národu, byla jednota mládeže, která se měla uskutečnitíi vybudováním Svazu české mládeže. Proč měla být mládež sjednocena, jakého druhu to měla být jednota? I když tu musely být určité osoby, které daly popud k sjednocení, vlastním iniciátorem byla ona nepostižitelná složka, kterou lze nazvat veřejným míněním nebo svědomím národa, která usuzovala asi takto: jestliže přebujelé politické stranictví oslabuje a demoralisuje národ — jak cítili všichni po Mnichovu — nechť je této demoralisace ušetřena aspoň mládež, naděje a budoucnost národa. Měl tedy být smyslem jednoty mládeže především princip ochranný. Byl tím však nepřímý dán i její program pozitivní. Stykem mládeže všech vrstev mělo se vypěstovat její demokratické cítění a uvědomování o základních otázkách politických, kulturních a mravních měla se státi zralou k činnosti v politických stranách nebo v jakémkoli úseku veřejného života.

Všichni, jimž slovo národ, lid, není pouhou fráží, vítali proto založení SČM jako jeden z největších kladů naší revoluce. Své poslání mohl však SČM splnit jen tehdy, kdyby mládež v něm sjednocená byla izolována od vlivu politického stranictví. Bylo promarněno ve chvíli, kdy bylo dáno volební právo, resp. uložena volební povinnost mládeži od 18 let, a táž hranice stanovena pro vstup do politické strany. Neboť politické strany si řekly: my si »svoji« mládež vzít nedáme. Důvod je jasný a jednoduchý. Čím je člověk politicky zralejší, tím je kritičtější a tím těžší se rozhoduje ke vstupu do některé strany. Proto je nejdělečným objektem politické agitace mládež, která ve své nezkušenosti, ve svém idealismu věří, že strany jdou za tím, co mají napsáno ve svém programu. Protože nechápe, jaký je rozdíl mezi politikou a stranictvím, že lze být nejvyhraněnějším straníkem a při tom politickým analfabetem. A konečně že člověk v 18 letech je ochotnější poslechnouti tatínka, nežli by byl ve 23 nebo 24.

Nebylo-li lze sjednotit mládež na uvedeném podkladě, stalo se tak ke škodě národa i mládeže. Sjednocování mládež, roztržštěnou do politických stran, nemá smyslu. Mládež si došud neuvědomuje, co tím ztratila, jaký prospěch mohl vzejít pro její užší i širší zájmy, kdyby byla mohla vhoditi na váhu svoji jednotu. Volání takto sjednocené mládeže nebyl by mohl odolat žádný kulturní pracovník, aby jí nedal ze sebe to nejlepší. Mohla se státi vedle politických stran a odborového hnutí nejsilnější složkou veřejného života, jejíž hlasu by nebylo možno nedbat. Snad právě toho se někdo obával. Proto: divide et impera. A politické strany, jichž nejvzdálenějším bodem dohledu jsou vždy jen příští volby, si neuvědomují, že rozbíjením jednoty mládeže pracují vlastně proti sobě. Nabraly na sebe příliš mnoho úkolů a odpovědnosti, na něž nevystačí pouhým chytračením a tradiční mazaností. Nemyslím na politiky t. zv. první garnitu-

ry. I pro svoje druhé, početnější garnitury budou politické strany záhy potřebovat lidí opravdu politicky vzdělaných, nepokřivených stranickým doktrinářstvím, jako soli. Proto, věrte, mladí přátelé, kteří jste vstoupili do politických stran, »obětovali všechnu svou touhu po práci pro lidstvo jim a pak z nich, zhnuseni úzkým stranictvím, zase vystoupili« — přijde vaše doba.

Mluví a píše se o pozůstatcích nacismu. Bylo by nepochopitelné, kdyby jejího vlivu byl ušetřen člověk v mladém věku, nejpřístupnějším všem dojmům. Některé typické rysy nynější mládeže tomu nasvědčují. Je to na př. nechuť k samostatnému, hlubšímu myšlení a hledání vlastních cest, sklon k dogmaticčnosti a myšlenkovému primitivismu: všechno je buď černé nebo bílé. Působí tu jistě i nervová únava jako následek různých průvodních jevů dlouhotrvající války. Marně pátráte na př. na stránkách »Mladé fronty«, jaký kvas vnáší mládí do našeho života. Shledáváte se jen s odvarem a porovnávatelce, vybavujete si mnohdy úsloví o starých mladících a mladých starcích.

Není ovšem takovou všechna mládež. Již vás hlas — a nejste jistě osamoceni — je důkazem, jak rádi by mnozí z vás šli vlastní cestou. Ovšem, i vy jste byli dotčeni nacismem, byť nepřímým. Potvrzujete to, když říkáte, k čemu všemu vzbudil ve vás nacismus odpor, jak vás »naučil nedůvěře ve vše, co se nám jakýmkoliv způsobem vnučuje — byť to byla i pravda.« Leč nevíra a zahořklost mohou se státi velmi nebezpečným komplexem — u slabých. Proto musíte být silní. Není to dnes snadné a není lehké dopracovat se nových kladů. Proto se naši generaci říkalo generace rozvrácená válkou. Ale čím byly zážitky a zkušenosti z první světové války proti tomu, co přinesla tato válka a doba okupace. Jaké strašlivé zpustošení v lidských myslích a srdcích i když není tak viditelné jako zpustošení měst a krajů. Vše, čím jsme dýchali a žili, co tvořilo osu naší víry a dávalo smysl životu, bylo sraženo v bahno a na povrch vypluly nejnižší a nejzvrácenější lidské pudy. Jen pomalu opadávají tyto kalné vlny. Bude dlouho trvat a bude potřeba nesmírného úsilí, nežli se vrátí duševní a mravní rovnováha, víra v člověka, radost z prostých věcí. A nesmí se zapomínati, že všechny dnešní temné jevy nejsou jen následek války, nýbrž že válka sama byla výslednicí duchovní a mravní krise lidstva a jen uvolnila utajované zlo. Válka skončila, ale krise trvá dál, jen se bojuje na jiných bojištích a jinými zbraněmi.

Dospěli jste, na rozdíl od jiných, k správnému poznání, že se neobejdete bez pomoci starších. Ale musíte si být vědomi, že tato pomoc má své meze. Kdyby musel každý začínat znovu, stěží by se vývoj pohnul kupředu. Pokrok ve sledu generací lze si zobrazit takto: zatím co předchozí generace musela ke stavbě opracovávat hrubý materiál, generace nastupující má již k dispozici otesané kvádry. Ale stavět musí sama. I kdyby vám pan prezident naznačil cestu, jak si toužebně přejete, nedomnívejte se, že po ní pošlapete jako po rovné, hladké silnici přímo k cíli. Cesta poznání je trnitá a křivolaká.

Uvedli jste, že SČM vás zklamal ještě více než politické strany. Zmínil jsem se, čím by byl mohl být SČM mládeži. Budiž vám útěchou, že každá věc má i svou světlou stránku. Od velkých organizací nevycházejí vždy velké činy. Ale mnoho osobitěho vzešlo již z malých, i nepatrných skupin. Což kdybyste se pokusili původní ideu SČM uskutečnit v rámci malého kroužku? Představoval bych si tuto svépomocnou akci asi takto: Zvolili byste si za předmět studia na př. dílo Edvarda Beneše »Demokracie dnes a zítra«. Promýšleli slovo za slovem, kapitolu za kapitolou. Nejlépe, kdybyste četli společně a o každé kapitole zavedli hned diskusi. Výsledek diskuse, t. j. kde potřebujete vysvětlení, nebo kde máte ev. námitky, byste sepsali a zaslali některému kulturnímu

pracovníku s žádostí, aby přišel mezi vás a podebatoval s vámi vaše náměty. Další orientace by odtud vyplynula sama sebou. A jen ne žádné manifesty. Bylo jich v poslední době tolik, že přestávají být populárními. A pak jimi často akce končí.

Váš

Dr. Ant. Klatovský

poznámky

Z pozadí personální politiky

Není posláním těchto řádků polemizovat s článkem »Napodobíme Ameriku?«, uveřejněným v posledním čísle »Dnešku«; s jeho tendencí souhlasíme. V zájmu objektivnosti, kterou je onen článek nesen, pokládáme však za nutné podrobněji objasnit některé okolnosti, do nichž pisatel zřejmě nebyl přesně zasvěcen. Tím dokreslíme obraz článkem podaný a nejen nepochybujeme, že tím neporušíme jeho smysl, ba naopak se domníváme, že jen podtrhneme to, co jím chtělo být řečeno.

Nezasvěcený čtenář by mohl mít z článku dojem, že důvodem změny v čele personálního odboru úřadu předsednictva vlády bylo nesplnění úkolu, který byl tomuto odboru uložen. Byl by to důvod skutečně věcný, proti kterému by se dalo těžko co namítat, i když by se snad tušilo, že je pouhou zámlnkou a slouží k zakrytí důvodu jiného. Avšak tento důvod nemůže se opřít o žádné skutečnosti. Není přece známo žádné usnesení vlády, kterým by bylo uloženo přednostovi personálního odboru nebo jeho odboru provedení nebo přípravu reformy státně zaměstnaneckého práva. K usnesení takového obsahu by ani dobře dojít nemohlo, neboť úřad předsednictva vlády není kompetentní, aby v této věci činil konkrétní návrhy. Zasahoval by tak do oboru působnosti ministra vnitra, pokud jde o úpravu práva služebního, a do oboru působnosti ministra financí, pokud jde o úpravu práva platového. Bylo věci těchto resortů učiniti potřebná opatření. Personálnímu odboru úřadu předsednictva vlády za této situace nezbylo než působiti, aby tato příslušná ministerstva přikročila k přípravě osnov. Pokud sahají naše informace, naléhal personální odbor ministerského presidia na ministerstvo financí již na podzim roku 1945, aby byly zahájeny přípravné práce k novému platovému zákonu. Když nemohl dosáhnout kladného výsledku, dal podnět k tomu, že personální komitét ministrů uložil ministerstvu financí, aby urychleně přikročilo k těmto pracím. Výsledkem bylo, že na jaře 1946 předložilo ministerstvo financí personálnímu komitétu ministrů zásady nového platového zákona, jak je známo z tehdejších zpráv tisku. Jak však pokročily práce od té doby? Teprve v posledních dnech předložilo ministerstvo financí návrh na technický postup při přípravných pracích na novém platovém zákoně. Ptejme se po příčinách, proč téměř ½ roku se ve věci v ministerstvu financí nic nestalo. Rádi bychom — a jistě všichni veřejní zaměstnanci — slyšeli odpověď právě proto, že v létě 1946 byl v ministerstvu financí vyměněn přednost legislativního oddělení, zkušený personalista s dlouholetou praxí, a nahrazen poměrně mladým úředníkem od podřízeného finančního úřadu nikoliv personalistou; stejného však politického přesvědčení s ministrem financí. Tento úředník snad odměnou za to, že za jeho půlročního vedení v ministerstvu financí se s pracemi na reformě platového práva vůbec nehnulo, byl nyní povolán za nástupce odstraněného přednosty personálního odboru v úřadu předsednictva vlády.

Budme však objektivní a příznějme, že s pracemi na novém platovém zákoně nebylo snad třeba tolik spěchat, když bylo a vlastně ještě je tolik nevyřešených otázek, které musejí býti dříve rozhodnuty. Jde zejména o reorganizaci veřejné správy, o restriktci, o zachování pragmatiky, ustálení cenové hladiny a pod. To pak jsou otázky, z nichž některé se zcela vymykají jakémukoliv vlivu personalistů. Ti prostě musejí čekat, až příslušní politiků a odborní činitelé ten problém vyřeší neb aspoň naznačí, jak jej vyřešiti hodlají. Platový zákon, vybudovaný v neustálených poměrech, neměl by dlouhého trvání, a proto je lépe, aby již vyšel ze stabilisovanějších a ujasněnějších poměrů. Tyto nastávají teprve v poslední době, takže teprve nyní jsou alespoň částečně zjednány předpoklady pro práce na novém platovém zákonu.

Zdá se proto, že k přesunutí přednosty personálního odboru nebylo důvodem nesplnění úkolu, který mu uložen nebyl

a k jehož splnění by ani nebyl kompetentní. Kde tedy tkví důvody? Je nápadné, že k výměně osoby přednosty odboru v ministerském presidiu došlo v době, kdy jednání o definitivě státních zaměstnanců, jejmž důsledným obhájcem byl dosavadní přednost odboru, vstupuje do rozhodujícího stadia. Není jen náhodou, že v ministerstvu vnitra byl nedávno výtečný a obecně uznávaný odborník v personální legislativě (pokud nám známo politicky neorganizovaný), odsunut z vedoucího místa a nadřaděn mu úředník od podřízeného úřadu, hodností nižší, ale se silnou politickou legitimaací, pro kterého služební pragmatika a platový zákon byly dosud »terra ignota«. Rovněž není jen náhoda, co se děje v ministerstvu financí kolem osoby vedoucího úředníka personálního oddělení. Prostě všude snaha odstranit úředníky, kteří by mohli býti překážkou při obsazování klíčových posic ve státním aparátě.

V této souvislosti je třeba reagovat na ironisující poznámku v článku »Napodobíme Ameriku«, o zařazování nových zaměstnanců a renomační akci. Stalo se tu jistě mnoho nezdravého, co vzbudilo v řadách veřejných zaměstnanců neklid a rozladění, mnoho osob se tu prosadilo do hodností, jichž si věkem a schopnostmi sotva zasloužily. Nesmíme však tyto případy házet na bedra úředníkům, neboť právě oni to byli, kteří sváděli prudké boje za rozumnou personální politiku s politickými činiteli, za což se jim mnohdy dostalo projevů nelibosti ze strany vládních činitelů a označení »byrokratů«. Neze přehlédnouti, že i o každém jednotlivém jmenování nerozhodují jen úředníci, ale v konečné fázi s rozhodující suverenitou vládní činitelé. Chápeme, že úředník s jistou dávkou osobní důraznosti, tvrdostí a nebojácnosti, podepřený do jisté míry příslušností k jiné politické straně, nemohl by býti vítaný, mají-li býti hladce a bez hluku obsazeny důležité pozice ve veřejné správě novými lidmi, jejichž legitimaací k těmto funkcím je jedině politická příslušnost ke straně nyní nejsilnější.

Etaticus

Parlament a »lidové referendum«

Konflikt mezi ministerstvem zemědělství a ÚNS nebyl, jak známo, dosud vyřešen. Zemědělský výbor ÚNS odhlasoval resoluci, která odmítá postup ministerstva zemědělství ve věci šesti návrhů zákonných osnov, předložených širší veřejností, jako protiústavní. Ministr zemědělství ještě před tím prohlásil, že hodlá na započaté dráze pokračovat, t. j., že bude lidu předkládat i další návrhy zákonů. Svůj postup hájil tím, že prý je ještě demokratičtější nežli projednávání zákonných osnov parlamentem, tedy jakási demokracie na druhou.

My, prostí občané, toto stanovisko dosti dobře nechápeme. Zvolili jsme si svobodnými volbami zástupce své vůle a svých zájmů a vyslali je do ÚNS. A protože se nám říkalo, že za kandidáty byli navrženi ti nejlepší z nejlepších, domnívali jsme se, že budou zastupovat naše dílčí zájmy a uvádět je v soulad se zájmy celostátními lépe než my, nemající takového rozhledu a politického vzdělání. To zdálo se nám být smyslem demokratického zřízení. Nyní tedy máme projevovat svou vůli ve věcech, pro něž jsme si tyto poslance zvolili, t. j. ukazovati parlamentu cestu. Zde zřejmě něco neklape. Nejsou naši zástupci v parlamentě tací, za jaké jsme je měli a za jaké byli vydáváni a nemůžeme k nim míti důvěru, když ji nemá vláda, která z nich vzešla, je s nimi ve styku a musí je znáti lépe než my? Anebo by se měl zrušit parlament jako zbytečný? To bychom přes to, že nás stojí dosti peněz, neradi viděli. Zbývá ještě jedna možnost: Nechť své návrhy osnov zákonů, týkající se zájmů větších složek obyvatelstva, předkládají nám k posouzení všechna ministerstva. Při pouhé myšlence, že by tento návrh mohl býti uskutečněn, těšíme se již nyní nesmírně na okamžik, až předloží lidovému referendu své daňové osnovy pan ministr financí.

A. K.

Národní fronta

Předseda vlády Klement Gottwald promluvil v zasedání ústředního výboru KSČ o neurovnaných poměrech v Národní frontě. Poznámenal, že by byla chyba, kdyby někdo vyvozoval, že se Národní fronta přežila nebo neosvědčila. Národní fronta zůstává i nadále rozhodujícím činitelem. Je však potřeba odstranit neurovnance poměry v ní, které jsou hlavní příčinou, že konsolidace nepostupuje tak, jak by měla.

Je dobře se vrátit k tomu, jak asi za války přemýšlel český člověk. To, co se u nás dělo, umrtvilo v lidech city stranické; viděli, že hnědý dás bere a nicí lidi bez rozdílu politických stran; seděli vedle sebe ve vězení, v koncentráku, v krytu, v továrně, kam byli nasazeni; seděl český člověk vedle českého člověka. Věděl, že jde o něco docela Ji-

ného než o prospěch té neb oné strany. Někteří si budoucnost představovali jednoduše: domnívali se, že budeme vedle sebe spokojeně žít, chodit pracovat, že to tam bude stranicí, které nás kdy dělilo. A když mezi tyto lidi přišel někdo, a hovořil o tom, že to nebude tak jednoduché, že se zase rozejdeme do politických stran, protože je to v povaze lidské, že je to jakýsi zákon v životě lidí, že se lidé zase budou lišit v představách, zájmech a názorech, byl odsuzován jako kazimír, nepomohlo mu, že hovořil o tom, že příští české stranicí bude musit být jiné, než před velkou. Jedni přemýšleli o jedné straně, která nebude stranou, ale jakýmsi pracovním souručenstvím; jiným se líbil systém tří politických stran, levice, středa a pravice. Ale všichni přijali dnešní systém čtyř stran, přijali i myšlenku Národní fronty, v níž viděli něco, co bude spojovat všechny čtyři strany, a v níž bude pokračovat to, co nás pojilo za války.

Stalo se však od té doby, že myšlenka stranicí byla pěstována velmi horlivě a myšlenka Národní fronty měla stále více jen nucený kurs. Stranicí legítimace stala se velmi důležitým dokladem. A jestliže přiliv nových lidí do různých politických stran je stále značný, bylo to proto, že bez politické legítimace je člověk jako kůl v plotě. Legítimace politické strany v mnohých případech přestala být knížátkou, která poutá k tomu či omomu myšlenkovému proudu, ale stala se průkazem, bez kterého to prostě nejde.

Je škoda, že myšlenka Národní fronty nebyla dosti pěstována. Bude-li jednou historik se klidně, strážlivě dívat na měšice po květnu 1945, uzná, že velmi mnoho dobrého, prospěšného, výsledného je možno připsat k dobru myšlenky Národní fronty, která do jediného řečiště sváděla čtyři proudy politických stran. Byla zdravou protivahou jejich egoismu.

Není nic snazšího, než se rozejít. Je velmi obtížné, různost zájmů spojovat a vyrovnávat. A to dělala Národní fronta. Uznává, že nás dobře převedla přes doby velmi svízelné. A není čas, aby tato myšlenka byla odložena do starého železa. Už také proto: co na její místo?

Jistě tato instituce má svoje meze a hranice. Jistě není konečným slovem našeho stranicí-politického uspořádání, už také proto, že prvky Národní fronty, politické strany, daleko nejsou u konce svého vývoje. Život národní a státní bude však příliš silný, než aby se podle něho časem neměnilo i schema i složení politických stran.

Národní fronta je novým politickým útvarem; má všechny bolesti nového útvaru. Je to útvar, ve kterém by bylo dobře vidět více než mouřenina, který udělal svou povinnost a může odejít.

Možno říci, že jakási myšlenka Národní fronty žila v českém lidu již za války. Všichni jsme si umínováli, že nějak potáhneme za jeden provaz. Všichni jsme si umínováli, že i když se rozejdeme do politických stran, nezapomeneme na to, co nás spojovalo v dobách, kdy se lidé nedělili podle toho, kdo byl v které politické straně, ale jen na lidi, před kterými se mohlo mluvit a před kterými se mluvit nedá a nesmí. A i když tato půda pro myšlenku Národní fronty byla už hodně rozdělena mezemi, které vytýčily politické strany, bylo by pro tuto myšlenku dole stále dosti pochopení.

V. G.

Ano, tak!

Měl jsem nedávno nějaké úřední jednání u expositury zemského národního výboru v Ostravě. Přijal mě mladý úředník, ku podivu velmi ochotný a vřelý, který mi sice mou věc nemohl vyřídit, ale dobře mi poradil. Poděkoval jsem a podotkl, že obyčejný člověk je úřadu vděčný již za trochu dobrého zacházení. Úředník mi dal s úsměvem a mlčky přečíst oběžník vysokého presidia této expositury (který jsem mu již nevrátil). Tady je:

Moravskoslezský zemský národní výbor, expositura v Ostravě.
Č. j. Pres. I/1-541 V Ostravě dne 16. ledna 1947.

Věc: Stylisace písemných vyřízení, srozumitelnost.

Všem pánům místopředsedům a referentům, panu vedoucímu úřadu zemské expositury a jeho náměstků, všem pánům vedoucím odborů a oddělení, panu vrch. úč. řed. Stypovi, úřadovně cenové kontroly v Ostravě, zaměstnanecké radě.

V poslední době je stále častěji ve veřejnosti a tisku přetřásána otázka stylisace úředních výnosů a nepřiznivě je kritizován úřední sloh. Výtky jsou oprávněny. Úřední sloh, převzatý ještě z doby Rakousko-Uherska, je žroutovaný, plný ger-

manismů a stále z něho vane duch vrochnostensko-policejní. Oplývá často dlouhými vsunutými větami s četnou citací právních předpisů, takže obsah výnosu není srozumitelný ani zkušenému čtenáři.

Zádám vás proto, abyste věnovali větší pozornost slohu písemných vyřízení. Neužívejte zbytečně strohých a přísných obrátů a raději nešetřete vřidností a zdvořilostí, ovšem jen potud, pokud se tím sloh nestane zbytečně rozvláčeným. Nepředpokládejte předem, že osoba, již píšete, je člověk zlý a nehodný, na něž je nutno být přísným, nýbrž považujte zásadně každého za řádného a slušného občana, nemáte-li důkazů o opaku.

Nikdy neclitujte právní předpisy, a niž jste uvedli jejich obsah! Vždyť každý občan není zblhý v úřadování a právech, nevyřizujeme pro právní zástupce, nýbrž pro lid. Je-li uvedení právního předpisu nutné, citujte předpis zkráceně, pokud je možné v závorce, aby se pro zdlouhavou citaci nemusel obsah věty teprve lovit.

Užívejte prostých a krátkých vět! Jinak papírový písemný styk omezte na nejmenší míru a dávejte přednost osobnímu úřadování všude tam, kde to jde.

Současně vás žádám, abyste si vždy důkladně rozmyslili, než vydáte podřízeným úřadům a orgánům oběžník, jimž dáte o předložení různých statistik, seznamů a jiných souhrnných dat. Podřízené orgány jsou vyplňováním formulářů a sbíráním dat velmi zatíženy. Konečně v mnohých případech není ani celý výsledek plně využit. Když však takový oběžník po zralé úvaze vydáte, trvejte vřdy, aby výnos byl řádně a v čas vyřízen.

U zemské expositury usilujeme o vytvoření nového moderního prototypu orgánů veřejné správy. Je nutné, abychom byli v úředním slohu průkopníky.

Věnujte tedy pozornost obsahu tohoto oběžníku a vždy a všude se podle něho řiďte.

Předseda:

Ing. Chamrád, v. r.

Bravo, zemský národní výbor v Ostravě, výborně, pane předsedo Ing. Chamráde, znamenitě, pane koncipiente tohoto oběžníku! Dotkli jste se tak asi všeho, co nás, prostý lid, na úřady a úředníky mrzelo. Přece však má váš oběžník jednu chybu. Měl být adresován: Všem úřadům všech institucí republiky Československé.

K. P.

Národní směna

Jedna korespondence přinesla zprávu, že v jednom biografu uspořádali zaměstnanci pětihodinovou národní směnu, při níž vyčistili biograf. — Čistý biograf je velmi dobrá věc. A vyčistili to zaměstnanci dobrovolně a mimo pracovní dobu, je to velmi ohlavyhodné. — Ale je dobře s tím hned pospíchat do novin v uzalé zprávě o národní směně? — Když to tak šlo dále, dočkali bychom se jednoho dne v osobních a rodinných zprávách, že ta a ta rodina uspořádala národní směnu, v jejímž rámci (tak se to dnes píše) bylo provedeno to, čemu se říká česky gruntování, nebo také: generální úklid.

Národní směny, pracovní brigády, počítání odpracovaných hodin, to vše a jiné je provázáno uznáváním i — posměšky. Posměšky ne vždy odůvodněnými. V nouzi je každá pomoc dobrá; kdo rychle dává, dvakrát dává; a ještě: darovanému koni na zuby nekoukej. Vše to kolem národních směn, pracovních brigád, počítání odpracovaných hodin má mnoho nedostatků; ale jsou tu také slušné výsledky, které nelze přehlížet. V leccems jsme musili improvizovat, a při improvizaci lehce se sáhne vedle. Vedle snahy získat dobrovolné pomocičky, nové síly, výpomoc na několik hodin nebo na několik dnů byl tu ještě jiný úmysl: dostat trochu vř to, čemu se říká pracovní morálka. Slova hýbají, příklady táhnou: a nepohne líknovým aspoň trochu lidí, kteří pracují, i když už mají svoji práci za sebou, kteří pracují i v neděli, kdy jiní odpočívají? Není dobrým příkladem, že jiní přinášejí oběž tam, kde jiní neudělají ani to, co mělo být samozřejmým?

Byli mezi těmito lidmi, kteří pracovali hodně navíc, lidé čestní, kteří zaslouží uznání. Ale uznání má význam právě jen tehdy, když je to uznání za něco, co uznání opravdu zaslouhuje. Vyznamenání má jen tehdy cenu, když se udílí za něco mimořádného, za něco velkého úmyslem nebo výsledky. Neuspěl bychom věci, kdybychom chvilíli napořád každého, kdo trochu přidal v práci. Tim bychom ubrali práci to, co je její podstatou: její samozřejmost. Práce je a má být samozřejmá jako vzduch, který dýcháme, jako chléb, který

Jíme. Je jisté dobré a rozumné uznávat a vyznamenávat práci, která jde daleko a vysoko nad to, kolik práce každému jednotlivci patří podle jeho sil v hlavě a v rukou. Ale není dobře ohvívati na běžícím pásu každé zvýšení práce. I to dnes nutno přijmout jako samozřejmý předpoklad a běžnou nutnost. Nechvalme práci jako zásluhu. I v dobrém úmyslu bychom tak neprospěli věci. Vypěstovali bychom a podporovali bychom u některých názor, že práce už sama o sobě je zásluhou, že není něčím docela, docela samozřejmým. Kdybychom ohvíváli za každou cenu každý kousek práce, který přečuhuje přes obvyklé pensum práce, vyvolali bychom rozladění u těch, kteří v posledních letech na sebe vzali mnoho a mnoho práce. Jsou mezi námi lidé, kteří nevědí, co je to dovolená, co je to volné sobotní odpoledne, volná neděle. Jsou to lékaři i úředníci, novináři a politikové, učitelé a poslanci, spisovatelé i dělníci. Ne vždy zvýšení pracovního výkonu u nich jde ruku v ruce se zvýšením odměny za jejich práci; a tato lidé velmi často na to ani nemyslí, třebaže doma těžko dávají dohromady svůj rozpočet. Jména těchto lidí jsou neznámá; poznáte je někdy nejvýš podle toho, že jejich tvář je trochu popelavější, než byla před nějakým časem, že v jejich obličejí je o několik vrásek únavných stínů více.

Dobře jsme to mysleli, když jsme chtěli zvýšit pracovní morálku chválou práce. Ale z toho by mohlo vzniknout nesprávné mínění některých, že práce sama o sobě je zásluhou, že je něčím mimořádným, co musí být také mimořádně uznáváno. I hmotně. Čímž bychom docílili pravého opaku toho, co jsme chtěli docílit. Jisté bude rozumné a užitečné uznávat, ba i odměňovat práci, je-li jí hodně navíc, je-li dělána s nadšením, je-li příkladná, strhuje-li jiné, tvoří-li a znamená-li více, než práce jiných. Ale musíme být střízliví a přísní při tomto uznávání. V době, kdy je potřeba mnoho práce, kdy s novým rokem se blíží i dvouletka, musí být větší požadavky i na běžnou práci a ještě přísnější musí být měřítko tam, kde toto zvýšení práce má být před jinými uznáno jako příklad a vzor. Nedělejme zásluhu z toho, že si někde vyčistili sami ulici, že si vysázeli stromky, že pomohli na poli, že pomohli ve škole; považujeme to za samozřejmost; už také proto, že to děláme pro sebe.

Pak se nestane, že v některém biografu z úklidu a vyčištění, které trvalo pět hodin, se udělá událost, která jako národní směna se pošle do novin. V. G.

Odkodnění veřejných zaměstnanců

Když bylo v září 1945 veřejným zaměstnancům oznámeno, že podle dekretu presidenta republiky č. 53/1945 je úmysl hradit jim škody, utrpěné v důsledku ztráty místa, zaražení postupu, vedlejšího výdělků, naturálních výhod ba dokonce i celých funkcí ve veřejném životě, změnil se mnohý Šavel v Pavla vírou, že se kdosi práce jen cítí, jak nerovnoměrné jsou rozdělena břemena z těžkého osudu společné vlasti v letech 1938/45. Zejména zaměstnanci, kteří na sklonku mužných let dostali se z vynikajících posic státní služby na Slovensko na místa zcela podružná jako vnučení cizinci a kteří po osvození nemohli nazpět, zbystřili pozornost. Jali se tedy honem vyplňovat dodané úřední blankety, obstarali doklady, vykonali nezbytnou návštěvu v podacím úřadě — a měli od té doby svůj pochybný blahobyt obohacen slušnou porcí naděje. Ale měly měsíce a o vyřízení ani slohu. Až 10. ledna 1947 dostal jeden z postižených žádost se všemi přílohami zpět. Byla už hodně roztrhaná, mnoho prstů na ní nechal otisky, čtyři vysoké úřady jí obdarily visem, některé i dvakrát. Resultát? »Vrací se k vyjádření« ve smyslu výnosu, jehož číslo s příslušnými skrývačkami značek a užším usměrněním zabírá celý rádek. Ubohý zaměstnanec nemá ovšem ani Sbírky zákonů ani úředního listu. Ani jeho úřad to nemá. Šťastná náhoda dopřeje schůzku s vynikajícím právníkem jednoho z nejvyšších administrativních úřadů. Ten po nahlédnutí do dokumentů poradí s výmluvným úsměvem: zajděte na svůj nadřízený úřad a ptejte se, co ještě od vás chtějí.

I putoval náš žadatel několik km pěšky v závěších k nadřízené instanci. Ale ani tam mu nikdo neuměl říci, co se po něm žádá, a proč je roku 1947 zrovna tam, kde byl roku 1945. Za to mu ochotně vyhledal onen výnos předlouze očíslovaný, aby se mohl aspoň soukromě poučit. Chyba lávky! Celý ten příslušný odstavec je vyplněn nikoli pokynem pro žadatele, ale zase jen množstvím dalších čísel, značek, paragrafů, odstavců a výnosů, jimiž se dlužno řídit (to se zřejmě týká úřadů!) v záležitostech B 3399-7/8-45/1 min. vnitra. Prohlásil tedy poučený zaměstnanec resignovaně, že na hledání těch dalších zákonů a výnosů obětuje svou dovolenou, bude-li mu

nadřízený úřad i nadále nápomocen v nutných právníkových studiích. A odešel do svého neznáma.

My tedy se tážeme za něho:

Je toto dráždění zatrpklých a nešťastných, toto mrhání času a papíru, toto zrcadlo pohotovosti našich úřadů vlastním smyslem cit. dekretu presidenta republiky? Smí někdo v tomto dekretu vidět dokonce pokyn, aby se zaměstnancům na náhradních místech provedla renominace na posměch skutečné účelnosti, t. j. jakéhosí napravení hmotných křivd? Aby se jim nedalo ani to minimum, které je statutární součástí jejich funkčních příjmů i v nynějším služebním postavení? Aby se jim, pokud dokonce přišli německou persekucí a bombardováním o svůj nábytek, prádlo, matrace, pokrývky a nejcennější zařízení, dalo z bohatých prostředků dooprávy celých 6 zidli? Aby se jim zkrátka měřilo ve všem daleko hůře než lidem, kterým se v osudných letech osobně nestalo ani zbla?

Budeme se chránit posuzovat úřady a situaci podle ojedinelého a snad výjimečného případu. Také však nejde o nic více než o to, aby se veřejní zaměstnanci, zakřiknutí od vyhnání ze Slovenska v celých seriálech, směli vyjádřit o svých mravních a hmotných nárocích aspoň tak hlasitě, jako to činí jiné skupiny občanské. Vždyť již skutečnost, že mnozí z nich zestárlí v státní službě a nyní mají svoje pensijní příjmy dvánáctkrát za rok honit po vzdálených okresech, které nejsou a nechtějí být jejich domovem, má svůj kolektivní význam a stojí za nějaké autoritativní slovíčko. Tím více i zásadní otázka, zda ti, kteří po prvé světové válce za nejhorších poměrů a s těžkým osobním odříkáním kladli pevné základy státního, národního a kulturního života na východě republiky a byli potom vyhozeni na dlažbu, zasluhují i nadále tak okřádalého nežátnu úřadů i veřejnosti. Dr. M. Očenášek

politika

Walter Tschuppik

Slepí diplomati

V poslední době se množí publikace, které pojednávají o rusko-německém paktu z 23. srpna 1939 a o politice Sovětského svazu od začátku druhé světové války až do 22. června 1941, kdy Hitler napadl Sovětský svaz. K této literatuře patří zejména knihy bývalého rumunského ministra zahraničí Grigore Cafencu »Preliminaires de la guerre a l'Est« a »Les dernières jours de l'Europe«. Jelikož teď i v českém tisku byla této otázce věnována větší pozornost a zahájena čilá diskuse, bude záhodno poukázat v této souvislosti na několik málo známých diplomatických dokumentů, které nám tehdejší ruskou politiku učiní srozumitelnější.

V »Les dernières jours de l'Europe« Cafencu píše: »Chceme-li si utvořit konečný úsudek o událostech v létě 1939, nestačí nám jen znalosti o jednáních mezi Anglií, Francií a Ruskem, ale důležité je také vědět, jak došlo k jednání mezi Rusy a Němci. O tom nenalezneme v oficiálních dokumentech ani zmínku a také žádné jiné informace nás o tom nepoučí.« Doslova Cafencu pokračuje: Otázka zní: Jak a kdy byly navázány styky mezi Němckem a Sovětským svazem? Na to nám vypravuje, že smlouva ze dne 23. srpna 1939 byla výsledkem náhlého rozhodnutí Hitlerova, kterému prý nepředcházely žádné dlouhé a tajné rozhovory. Informátorem Cafencyho je bývalý německý velvyslanec v Moskvě, hrabě Schulenburg. V zkrácené verzi zní pohádka, kterou si Cafencu nechal Schulenburgerem namluvit, asi takto: V den, kdy se konala poslední rozhodující konference mezi maršálem Vorošilovem a spojeneckou vojenskou delegací, a kdy maršál Vorošilov se naposled tázal po stanovisku velmocí

k otázce ruského průchodu polským územím, což mělo vyvolat osudnou krizi, v tentýž den podepsala v Moskvě německá hospodářská komise obchodní smlouvu se Sovětským svazem, kterému se tímto dostávalo úvěru ve výši 200 milionů RM. Částka tato sice nepřesahovala rámec podobných ujednání, které byly již dříve sjednány v roce 1935 a 1937, ale měla tentokrát přece jen zvláštní význam. Na tradičním banketu, který při této příležitosti uspořádal lidový komisař pro zahraniční obchod Mikojan na počest německé delegace, panovalo velmi přátelské ovzduší a byla nadhozena otázka, zda by se nebylo možno podobně dohodnout i o jiných věcech. Téhož večera odeslal německý velvyslanec do Berlína dlouhý telegram, který byl okamžitě předložen Hitlerovi. Hitler se chopil příležitosti, která se mu nabízela. Dlouhé porady Rusů se spojeneckou misí v Moskvě byly mu trnem v oku, neboť těžce ohrožovaly jeho další plány. Zde byla příležitost, jednání v posledním okamžiku rozbít, prolomit britské obkličení a zahájit válku proti Polsku. Hrabě Schulenburg dostal rozkaz okamžitě Rusům nabídnout pakt o neútočení a přátelství.

Odpověď Molotovova byla sice zdvořilá, ale zdrženlivá. Sovětská vláda německou nabídku neodmítla, ale nechtěla na ni přistoupit, dokud nebudou rozhovory se spojenci ukončeny. Hitler však nebyl mužem, který by čekal. Pověřil hraběte Schulenburga, aby Molotovovi zdůraznil, že podobná nabídka může být učiněna jen jednou a že bude odvolána, jestliže nebude okamžitě přijata. Letadlo pro Ribbentropa jest připraveno a může být, jestli si sovětská vláda přeje, za několik hodin v Moskvě. Ribbentrop přijde do Moskvy, vybaven všemi plnými mocemi. Energické naléhání Hitlerova na konec zvítězilo nad váhavým Kremlem, který byl znechucen nekonečným jednáním se západními mocnostmi, jež jeho požadavkům bezpečnosti nechtěly zcela vyhovět. Hitlerův návrh obsahoval bezpečnostní záruky, které snad nebyly trvalé, ale byly bezprostřední a kategorické.

V kritických těchto dnech hledal Sovětský svaz především bezpečnost. To se stalo 20. srpna 1939, a příštího dne, 21. srpna, vypršela lhůta, kterou Sovětský svaz poskytl spojencům pro jejich odpověď o polském problému. Hlavní starostí Němců bylo pochopitelně, aby se Spojenci o jejich záměrech ničeho nedověděli. To se jim podařilo dokonale, a hrabě Schulenburg rád o tom později vyprávěl, jak se mu podařilo protivníka překvapit. V slavný ten den byli hlavní diplomatictí zástupci polvní na německé velvyslanectví, které uspořádalo slavnostní garden-party. Zlatým hřebem této společenské události byl tenisový turnaj, v kterém získal první cenu Mr. Strang, šéf britské misse. A den nato přišel na moskevské půdě Ribbentrop a tiskl rozehřveně a slavnostně ruce, které ho vítaly. Osmačtyřicet hodin později byl pakt podepsán. Největší radost měl Hitler, kterému byla zpráva o podepsání doručena do Berchtesgadenu právě v okamžiku, když usedal se svými věrnými ke stolu. Hitler mával telegramem nad hlavou a křičel: »Teď mám vítězství v kapse, stoprocentní vítězství!« Téže noci pak nařídil dispoice pro útok na Polsko.

Povídka páně Cafencova je sice velmi zajímavá, ale má jednu chybičku: není tak zcela pravdivá! O tom nás přesvědčují diplomatické dokumenty, které byly poslední dobou uveřejněny. Zvláště se to týká francouzské Žluté knihy («Livre jaune», v anglickém překladu »The Yellow Book«). Z této knihy je očitě vidno, že hrabě Schulenburg pana Cafencu mystifikoval. Ze všech dokumentů vysvítá, že se od Mnichova muselo počítat se změnou ruské politiky, jelikož Sovětský svaz se obával o svou bezpečnost. To přiznává konečně i pan Cafencu. Události, které se tehdy sběhly, vyvolaly hlubokou nedůvěru Rusů, jako na příklad podepsání německo-francouzské smlouvy pány Bonnetem a Ribbentropem, pokusy Hitlerovy o zís-

skání Becka pro útok na Sovětský svaz, atd. O tom všem nás poučuje francouzská Žlutá kniha. Dokumenty, které tato kniha uvádí, jsou ještě dnes tak sensační, že nevá- háme z nich několik uvést.

Uveřejnění moskevského paktu z 23. srpna 1939 způsobil, jak známo, ohromné překvapení v celém světě. Z francouzské Žluté knihy se však dovidáme, že přípravy k tomuto sensačnímu kroku byly zástupcům západních mocností v Berlíně a několika zahraničním úřadům dávno známy, že však nikdo v uzavření rusko-německého paktu prostě nevěřil. Nejlépe informováni byli francouzský generální konsul v Hamburku Garreau, chargé d'affaires de Saint-Hardouin v Berlíně, který časem zastupoval velvyslance Coulondra, a francouzský vyslanec v Sofii Ristelhueber, který již v prosinci 1938 — přesně 16. prosince — prohlásil, že se Německo a Rusko znovu o Polsko rozdělí. Hitler se nejdříve zabýval plánem předpadnout Rusko se souhlasem Polska a protisovětských kruhů na západě, a teprve později změnil svůj úmysl. Tak došlo k uzavření paktu o neútočení. Všechny etapy tohoto vývoje nalézáme v »Žluté knize« věrně zachyceny. Začátkem května 1939 věděli všichni opravdu informovaní diplomati, kterých bylo ovšem tak málo, že se dali na jedné ruce spočítat, že dojde k velikým a překvapujícím změnám v ruské politice. Přes to můžeme věřit Vorošilovi, který tehdy v rozmluvě v »Izvěstiji« prohlásil, že rozhovory s Anglií a Francií nebyly přerušeny pro uzavření německo-ruského paktu, nýbrž zcela naopak: tento pakt byl uzavřen proto, že jednání se západními mocnostmi uvázla ve slepé uličce, a Rusko se muselo obávat izolace. O tom se dočteme v známé sovětské publikaci »Dějiny diplomacie«. Diskuse o tom, co znamená v komunistickém slovníku slovo »mír«, ponecháme stranou, jelikož bychom se lehce dostali na pole metafysické politiky.

Cafencu nám dále vypravuje o cestě, kterou podnikl na jaře 1939 na západ do hlavních měst směrnatých mocností. Rozmlouval s polským zahraničním ministrem Beckem, s Hitlerem, Goeringem, Ribbentropem a belgickým králem, s Chamberlainem, lordem Halifaxem, Daladierem, Bonnetem, Mussolinim a s hrabětem Cianem, ale pravdy se asi nedověděl. Nyní je nám ovšem všem známa, i když se Cafencu dodnes domnívá, že moskevský pakt z 23. srpna 1939 byl výsledkem bleskurychlé intuíce fűhererovy. Buď nechce znát pravdu, anebo náležel sám tehdy k oněm slepým diplomatům, kteří neznali ani část nejdůležitějších dokumentů.

Světovému míru však může sloužit jedině ten, kdo se nebojí říci pravdu. Následující citáty z diplomatických dokumentů jsou skutečnosti, které nám jasně prokazují, že daleko dříve, než byl moskevský pakt uzavřen, byly zde všechny náležitosti, které jeho možnost připouštěly. Zde výňatky:

1. M. Ristelhueber, francouzský vyslanec v Sofii, Georges Bonnetovi, ministru zahraničí, dne 16. prosince 1938:

»V rozmluvě, kterou jsem měl s ministerským předsedou Kiosseivanovem, prohlásil tento, že nepovažuje za nemožné, že se Rusko a Německo dohodnou. Taková dohoda byla vždy vysněným ideálem německého generálního štábu. V takovém případě by došlo k čtvrtému dělení Polsky, a Německo by mohlo dále mocně postupovat na východ.«

Kiosseivanov měl svoje informace hlavně z Berlína, kde se o takovýchto plánech již tehdy uvažovalo.

2. Coulondra, francouzský velvyslanec v Berlíně, panu Georges Bonnetovi, 7. května 1939:

»Fűhrer chce se s Ruskem dohodnout, a může se stát, že budeme svědky nového dělení Polska. Zvláštní dojem vzbuzuje, co se Ruska týká, souvislost Hitlerových úmyslů s resignací Litvinovou.«

3. Zpráva Coulondra o rozmluvě člena francouzského velvyslanectví s osobou z Hitlerova okolí, dne 6. května:

Tato osobnost prohlásila: »Jistě jste již slyšel o jednáních, která jsou v proudu a o cestě ruského velvyslance a vojenského přídělence do Moskvy. Před odjezdem byli přijati v audienci, velvyslanec panem Ribbentropem a vojenský přídělence vrchním velitelstvím branné moci. Když se jedná o provedení takového plánu, odpadají veškeré ideologické ohledy. Pamatujete se přece, jak se spojil katolický francouzský král s Turky? — Ostatně, jsou si ty oba režimy (německý a ruský) tak cizí? ... K vyřešení rakouské a československé otázky potřeboval Hitler souhlas Itálie, teď potřebuje souhlas Ruska, aby vyřídil Polsko. To bylo již třikrát rozděleno, myslím, že se dožijeme ještě čtvrtého dělení.«

4. Coulondre — Bonnetovi dne 9. května:

»Zamýšlí Hitler změnit svou taktiku? Domnívám se podle toho, co zde slyším, že se nyní hraje s Rusy proti Varšavě. V souvislosti s tím se uvádějí pověsti, že Litvinov je v nemilosti.«

5. Coulondre — Bonnetovi téhož dne 9. května:

»V posledních hodinách zde kolují pověsti, že Německo učinilo Rusku návrhy na nové dělení Polska. Ruský chargé d'affaires se mne rozčileně dotazoval, zda jsem již slyšel, že sovětská vláda chce změnit svou politiku... Berlínský tisk zdrazňuje, že Sověty nezamyšlejí dělati ve východní Evropě Anglii lokaje.«

6. Coulondre — Bonnetovi 22. května:

»Ribbentrop je přesvědčen, že polský stát již nebude mít dlouhého trvání. Dříve nebo později se o něj Rusko a Německo podělí.«

7. Coulondre — Bonnetovi 1. června:

»Hitler se dotazoval šéfa generálního štábu Keitla, a vrchního velitele generála von Brauchitsche, zda se Německo může za daných okolností pustit do války. Oba generálové prohlásili, že všechno závisí od toho, zda Rusko zůstane neutrální. V takovém případě, řekl generál Keitel, je možno odpovědět: ano!... Brauchitsch, jehož názor měl větší váhu, odpověděl: pravděpodobně! Oba souhlasně prohlásili, že v případě války s Ruskem má Německo jen velmi málo vyhlídek. Velikou důležitost připisovali Turecku, o kterém prohlásili, že se k západním spojencům přidá jen tehdy, když Rusko bude bojovat na jejich straně. Ve Wilhelmstrasse se domnívají, že Hitlerovo rozhodnutí je odvislé od podepsání anglo-ruského paktu. Když nebude muset bojovat proti Rusku, chce se Hitler odvážit války, v opačném případě couvne zpět, neboť nepovede svou zem, stranu a sebe do zkázy.«

Pozn.: Rozmluva Hitlera s Keitlem a Brauchitschem měla za následek, že do Londýna byl ihned poslán šéf britského departementu v německém generálním štábu podplukovník Gerhard Schwerin. O jeho poslání se nedalo nic zjistit, ale pan de Saint-Hardouin, který jako chargé d'affaires Coulondra zastupoval, se domníval, že jeho poslání bylo zjistit skutečný stav britské výzbroje a pohotovosti. Říkalo se, že jeho zpráva nezůstala bez vlivu na Hitlera.«

8. Coulondre — Bonnetovi 13. června:

»Ribbentrop vyčkává výsledku jednání západních mocností s Ruskem. Polský problém je možno řešit trojím způsobem. Za prvé: Dohodou s Polskem. Za druhé: Dohodou s Francií a Anglií jako v případě Československa. Za třetí: Dohodou s Ruskem.«

Coulondre naznačuje, že první dva způsoby nepřicházejí již v úvahu, a pokračuje: »Jako jediná možnost zůstává zánik polského státu a jeho rozdělení mezi Rusko a Německo.«

9. Garreau, francouzský generální konsul v Hamburku, Bonnetovi 4. června:

»V hamburských obchodních kruzích, které bývají zpravidla velmi dobře zpraveny, se proslychá, že sovětská vláda podepíše s Německem pakt o neútočení, jestliže nedojde k brzké dohodě s Francií a Anglií.«

10. De Saint-Hardouin — Bonnetovi 3. srpna:

»V Berlíně je pozorovat změnu v politickém ovzduší. Tisk se namáhá přesvědčit Němce i cizinu, že Německo je neporazitelné.«

11. Coulondre — Bonnetovi 15. srpna:

»Považují za důležité, aby se jednání s Ruskem co nejdříve urychlilo. Očekávají a zdrazňují znovu, že by to psychologicky velice mnoho znamenalo.«

12. Coulondre — Bonnetovi 18. srpna:

»Je velmi důležité, aby se jednání s Ruskem co nejdříve úspěšně skončilo. Proslychá se, že jsou to nyní generálové, které na válku s Polskem naléhají.«

Pozn.: A nyní výtah z dokumentů, z kterých je zřejmo, jak těžko bylo Rusku důvěřovati západním mocnostem. Po Mnichově to nebylo Rusko, ale západní mocnosti, které se ucházely o Hitlerovu přízeň.«

13. Coulondre — Bonnetovi 23. listopadu 1938:

»Führer mne přijal ve svém elegantním a jednoduchém domě na Berghofu, a byl ke mně velmi roztomilý. Řekl jsem mu, že je mu francouzský národ stejně vděčen jako německý za to, že zachránil mír. Francouzové, pravil jsem, považují mnichovskou politiku za politiku usmíření, a ptají se, jestli by bylo možno touto cestou dojít ke konečnému smíření Francie s Německem pro všechny časy.«

14. Bonnet — de Saint-Quentinovi, francouzskému velvyslanci ve Washingtonu, 27. listopadu 1938:

»Mr. Neville Chamberlain a lord Halifax projevili za svého pobytu v Paříži souhlas s uzavřením francouzsko-německého přátelství. Jsou velmi potěšeni, a považují tento čin za další krok k mezinárodnímu usmíření.«

15. Nota Bonnetova čís. 27, ze dne 28. listopadu 1938:

»Přijal jsem ruského vyslance M. Souritze dne 22. listopadu. Monsieur Souritz mne požádal telefonicky o znění německo-francouzské smlouvy. Řekl jsem mu, že mu celý text nemohu dát, a ptal jsem se ho, jestli má k tomu nějaký komentář. Souritz poznamenal, že se na smlouvě tak jako tak nemůže ničeho měnit. Když jsem mu poukázal na to, že jsem mu nejdůležitější body již sdělil, neřekl již ničeho.«

15. Komuniké a prohlášení pana Bonneta u příležitosti návštěvy Ribbentropa v Paříži dne 6. prosince 1938:

»Pozdravuji Jeho Excelenci, německého ministra zahraničí, vítám ho, a přeji si zdůraznit, jak jsme šťastni, že můžeme tak vysoce důležité dokumenty podepsat v jeho přítomnosti...«

16. Coulondre — Bonnetovi, 15. prosince 1938: »Nemůže být pochyb o opravdové radosti, s jakou se vítá v Německu podepsání německo-francouzské smlouvy o přátelství. Co se týče německo nacionální strany, spatřuje tato v smlouvě zajištění Německa proti západu, kdyby se jednalo o uskutečnění plánu na východě. Německo zamýšlí zříditi Velikou Ukrajinu, podmanit si Rumunsko a Polsko, učinit Rusko bezmocným. V německých vojenských kruzích se mluví již o Kavkazu a Baku...«

Pozn.: Francouzská »Livre Jaune« vyšla brzy po vypuknutí války, a ruská diplomacie v ní našla spoustu dokumentů, které ji přesvědčily o neupřímnosti západních mocností. To nezůstalo bez vlivu na postoj Ruska až do 22. června 1941.

Napijatá mezinárodní situace v roce 1946 se podobá nesporně v mnohém situaci z roku 1939. Tak prohlásil Bevin v dolní sněmovně 22. října 1946: »Je to odporné, když vidíme, jak z důvodů ideologických vítězné národy nadbíhají poraženému nepříteli.« Je tedy přirozené, že se v Praze lidé starostlivě ptají, »zda se události mohou znovu opakovat«. Jaký je rozdíl mezi tehdy a dnes? Tenkrát, v roce 1939, bylo mezi kapitalistickým západem a socialistickým východem hitlerovské Německo, dnes je mezi nimi Německo poražené. Tenkrát měli všichni strach z německé moci, dnes mají strach z toho, aby ho neztratili. (Generál Smuts: »Obávám se, že Německo bude pro Západ ztraceno!«).

Je otázkou, zda uvedené reminiscence mají nějaký smysl, a těžko se teď ptát, co by se stalo, kdyby bývalo nedošlo k německo-ruskému dorozumění. Podle uveřejněných dokumentů, které jsme zde uvedli, lze soudit, že by pravděpodobně k válce nedošlo, aspoň ne v roce 1939. Doba utrpení českého národa by byla delší, a mnichovský jed by býval Evropu dále rozleptával. Všechny medaile mají dvě strany. Zbytečně je podotýkat, že v Rusku v kritické době, to jest mezi 23. srpnem 1939 a 22.

červnem 1941, žádné sympatie k Německu nebyly. Co německo-ruský pakt pro Rusko znamenal, řekl Stalin 3. července 1941. Těžko lze v politice měřit morálními principy. Tím nechceme v žádném případě souhlasit s cynickou zásadou, že účel světi prostředky, neboť to byla také zásada Hitlerova. Jisté je, že Rusko bylo, stejně jako celý ostatní svět, překvapeno rychlou porážkou Francie. Od té doby muselo očekávat útok, a proto se vystříhalo všeho, co by Německu mohlo být záminkou k roztrhání německo-ruské smlouvy. Angličtí a američtí dopisovatelé z té doby vypravují, že v ruském státním nakladatelství vyšly i Bismarckovy »Myšlenky a paměti«, a že v moskevské opeře byla provedena Wagnerova »Walküre«. Jestli je to pravda, nevíme.

Citově trpěl celý svět tím, že se Rusko války proti Hitlerovi na začátku nezúčastnilo. City však někdy klamou, jiný vývoj byl, jak vidíme z dokumentů, nemožný.

Pisatel těchto řádků se dověděl o uzavření rusko-německého paktu v Londýně. Pamatuje se velmi dobře, jak psychologicky zhoubně tato zpráva působila. Nikdo nebyl na ni připraven. Byla to vina politiků, diplomatů a žurnalistů, neboť i oni se nechali vésti city, a tím tvořili falešné předpoklady. Byli slepi!!!

národní hospodář

Karel T a r a b a

Naše znárodnění a mezinárodní zájmy

II.

Minulou sobotu odletěly do Bělehradu hned dvě československé delegace. Jedna dostala poslání vyjednat obchodní smlouvu na vzájemné dodávky ve výši sedmi a půl miliard korun. Druhá se má pokusit o záchranu čs. majetku v Jugoslavii. Naši občané se domáhají majetku všech těch druhů, jež občané jiných států požadují na našich úřadech. Jde o ty »kastroly a skříně, obrazy a koberce«, až po cukrovary a ještě větší podniky, které podle našeho právního nazírání patří čs. osobám, jak fyzickým, tak právním.

Hůl má dva konce

Odbočky v Jugoslavii měla řada společností, z nichž některé zůstávají v soukromém majetku a jiné připadly podnikům znárodněným. Osud tohoto majetku je zatím zhruba stejný — je v držení spojeneckého národa. Někteří členové naší vlády, příslušníci to všech čtyř stran, měli již delší dobu pocit, že se našemu spolenectví s Jugoslavií daří zatím lépe po stránce politické než hospodářské. Když obvyklé diplomatické snahy nevykazovaly přiměřeně rychlý úspěch, ač o ně usilovali někteří z našich nejnadánějších diplomatů, bylo použito jiné metody. Když přijel maršál Tito do Prahy, hovořilo se s ním na Hradě, ve Strakovce a došlo se k určité dohodě. Teď tedy letěli úředníci dohodu konkrétně uskutečnit. Jakými cestami dnes nutno jednat? Řekl mi český komunistický předák: »My rozumíme politice reálně. Nedáte náš majetek, nedodáme investiční statky. Proto tam teď jedou hned dvě delegace najednou.« Tak.

Každá hůl má dva konce. Vzali jsme otázku náhrad za konfiskovaný majetek osob druhého státu proto za ten druhý konec, aby bylo vidět, jak svoje nároky hájíme my; proč tedy žasnout, když jiní obracejí na nás špičatý konec hole. Smůla je, že našich zájmů v cizině je nepoměrně méně, než spojeneckých zájmů u nás. To už je osud malého a celkem chudého národa.

Obdobný je osud malých a celkem chudých lidí. Přijde náš člověk na úřad, čepici žmoulá, čeká. Dlouho ho čekat

nechají, podání psát nařizují, a ještě druhé a třetí, a doklady chtějí, pět, deset, patnáct dokladů. Když přijde strýček z Ameriky, má mnohé z toho ušetřeno. Zajde si k svému velvyslanci, ten nadiktuje notu, a na noty nutno odpovídat. Někdy jsou ovšem odpovědi jen formální: »vč se vyšetřuje«, »postoupili jsme případ příslušnému úřadu«, »svého času podáme zprávu«. Souhrnem možno říci, že ještě žádný americký občan nedostal od našeho státu náhradu za nějaký majetek v penězích (a občan jiného státu, pokud známo, rovněž ne), ale snad třetina, snad polovina amerických nároků — co do počtu, ne co do hodnoty, to zdaleka ne — byla již vyřízena: majetek »jako takový« byl vrácen majiteli.

ARA, ÚRO a SNB

Jak nejlépe demonstrovat průběh takového sporu? Snad na dramatickém, dosud neskončeném boji o velký rožák na pražské ulici 28. října. Hlavní osoby dramatu: Karel Andres, Praha, Leo Andres, Nový York, majitelé obchodního domu ARA; Václav Vedral, obchodní příručí, předseda těžce závodní rady, pak národní správce v Aře. Další vedoucí osoby: Luther A. Johnson, senátor z Texasu, poslanec Hora, člen bezpečnostního výboru ÚNS, Bill Donovan, generál US Army, dále Jan Masaryk, Bohumil Laušman a Antonín Zmrhal, členové čs. vlády. K vedlejším osobám patří redaktoři Rudého práva a Práce a řada státních. Aby drama bylo dost moderní, zasahují občas i duchové: Arijský boj a bratři Kunertové. A aby bylo i klasické, nechybí deus ex machina: SNB.

Důležité je, že drama má dvě verze a dvě morálky, diametrálně odlišné. První verze má autorů bezpočet; a její podstata je zhruba tato: asociální zaměstnavatelé. Prodali závod Němcům v roce 1938. Utekli s penězi do Ameriky. Druhé dějství: združstevnit, dát zaměstnancům. Třetí dějství: znárodnit. To je verze celkem známá, hlavně z Rudého práva a různých časopisů ÚRO. Není sporu o tom, že většina zaměstnanců je rozhodně proti vrácení podniku bývalým majitelům. Stávkovali, když někdy v listopadu 1945 ústřední národní výbor v Praze odmítl vyměnit národního správce »vzhledem k brzkému navrácení podniku majiteli« — tak nějak to tam bylo řečeno. Když Karel Andres podal žalobu na vrácení podniku podle restitučního zákona, uplatňovala závodní rada celkem s úspěchem § 6 — jedná se o zájem veřejný, podnik nesmí být vrácen. Některé ústřední úřady se k tomuto názoru připojily. Jiné mlčí, avšak někteří vedoucí úředníci se v soukromých rozhovorech nijak netají názorem, že zaměstnanci prohrají, ježto nemají zákonného podkladu a ježto jde o majetek amerického občana.

»Něco se proti němu najde«

Druhou versi napsal a šíří Karel Andres. Padesát let úmorné práce rodiny Andresů. Výsledek hodnocen v dnešních Kčs: alespoň 150 milionů. 1939: Treuhänder. 1940: nucená aršace nařízeným prodejem varnsdorfským Němcům, bratřím Kunertům. Cenu, směšně nízkou, určil Reichsprotector — a pak i ji Říše zkonfiskovala z vázaného účtu. Gestapo označilo bratry Andresy i jejich otce za »reichsfeindlich«. Hlavní útoky vedl Arijský boj. Nyní zajištěný pisatel R. Novák přiznal, že informace pro články dodali zaměstnanci Ary. Podrobné informace to byly, osobní i obchodní, bilance atd. Zároveň byl Vojtěch Andres (otec), téměř osmdesátiletý, odvečen do Terezína, tam za 14 dní zemřel.

Karel Andres odjel z Prahy v květnu 1939. Tvrdí, že jel přes Londýn s nasazením života jen proto, aby upozornil Jana Masaryka na to, že jeden jeho telefonický rozhovor s Prahou v září 1938 byl Němci zachycen na gramofonovou desku. Budiž — těžko publicistovi všechno ověřovat. V čs. armádě K. A. nesloužil za války: do americké vstoupil v září 1942. Doklad: svědectví generála Williama Donovana. Zasloužil se o USA. Doklad: Intervence te-

xaského senátora Johnsona. Do Prahy se vrátil poměrně brzy: v říjnu 1945. Místní národní výbor se jednomyslně usnesl, že mu vrátí podnik a že dostane dekret po formálním schválení s ústředním národním výborem. Zárok závodní rady a ÚRO: nic takového, »Andres bude v nejbližších dnech zatčen ZOB«, »něco se proti němu ještě najde«. To tvrdí pan Andres.

Zatčen nebyl. Po vyhlášení stávky závodní radou se souhlasem ÚRO přišel do Ary policejní komisař a několik členů uniformované i neuniformované stráže a dal písemný rozkaz: opusťte ihned podnik. Zakázal telefonovat americkému vyslanectví i právnímu zástupci. A 14 měsíců se táhnu právní i diplomatické zákroky. Poslanec Hora interpeloval v únoru 1946 věc v parlamentě, zatím nedošla odpověď.

Kampaň v Rudém právu i v Práci. Andresova žaloba na Práci pro výroky, které označil za nepravdivé a urážlivé. Práce nabídla odvolání a nepřinesla je. Spor se táhne již přes rok.

Národní správce se osvědčil

V únoru 1946 odjel Karel Andres do Švýcar. Za dva měsíce mu přítel telegrafoval: Přijed, Ara znárodněna. Nebyla. Ministr průmyslu navrhl vládě, aby podnik byl připojen k znárodněným závodům Kunertovým. Tohle udělat Američanovi, to není jen tak. Vymohl si slyšení u ministra (ač se k jeho panu sekčnímu šéfovi nikdy nedostal), uvedl své právní argumenty, a k uveřejnění znárodnění nedošlo, čímž ovšem znárodnění nevstoupilo v platnost. Zaměstnanci Ary oslavovali její znárodnění předčasně, i oslavné články některých listů vyšly poněkud brzy. Národní správce Václav Vedral se dal oslavovat v článcích i v inserátech jako podnikový ředitel. Referovalo se o dobré prosperitě podniku za jeho vedení. Avšak v prosinci 1946 byl zatčen pro zpronevěry v podniku, možno-li věřit některým listům, jejichž zprávy nikdy nebyly nikým veřejně popřeny. Za několik dní byl propuštěn. Pokud je známo, trestní řízení dosud trvá, avšak národní správa je kolektivní: jeden zástupce ÚRO, druhý od Bařů a třetí od Kunertů. Lze těžko zjistit finanční stav podniku, podobně jako ve firmách JEPA, TETA a Džbáněk. Pan Vedral nastoupil do Ary za okupace jako příručí v konfekčním oddělení.

Morálka

Američané mluví o nezákonném »uchvácení« podniku ARA i jiných — »squatters«. Znárodnění zákonné respektují — proto je dobré, že ministerstvo vnitřního obchodu připravilo osnovu zákona o znárodnění velkých obchodních domů. Je správné, že dávný požadavek ÚRO se takto, doufáme, dostane před parlament.

Mluvme jasně: pisatel je přesvědčen, že by parlament měl o znárodnění velkých obchodních domů jednat. Jako při každé osnově, i tu jsou důvody pro a proti. Zdá se, že jeden z nejsilnějších důvodů nebyl dosud nikde uplatněn: velké jednotkové domy často prodávaly zcela podřadné zboží, kazily lidový vkus a vydělávaly na nejchudších již tím, že je vystavovaly celé soustavě rafinovaných psychologických prostředků. To bylo tehdy zákonem dovoleno, ovšem, a dosud není skutečné záruky, že by se velké znárodněné obchodní domy těchto hříchů na vkus i kvalitě dopouštěti nemohly. Některé jednotkové domy pod národní správou tak činí dosud — o tom je možno se denně přesvědčit.

Jiná je ovšem otázka náhrad za to, co jsme znárodnili a co snad ještě znárodníme. To musí sněmovna zevrubně uvážit. O jednom však mezi rozumnými lidmi sporu být nemůže: jediné sněmovna má právo rozhodnout, zda je znárodnění skončeno anebo zda budeme pokračovat. Ano, jediné sněmovna. Ne místní národní výbory, ne okresní nebo zemské, naprosto ne ÚRO a teprv ne závodní rady anebo shromáždění zaměstnanců toho kterého podniku. Zahraničné politické důsledky každého takového rozhodnutí

jsou velmi závažné. Je třeba vážít, bedlivě vážít. Jen ten má právo rozhodovat, kdo je s to všechny důsledky uvážit. Nesmějí rozhodovat ani jednotliví úředníci, ani jednotlivé ústřední úřady. Ano, o věci přemýšlet, diskutovat, doporučovat a třeba i agitovat, to mohou někteří — avšak rozhodnout věc s konečnou platností může jen parlament.

Strany lidová, národně socialistická i demokratická jsou rozhodnuty nejit dále než ke košické dohodě; pro ně je znárodnění skončeno. Proto je třeba buď ji zachovávat, nebo se nově vnitropoliticky dohodnout, anebo nové volby — to však je zas jiná kapitola.

do ba a lidé

Michal Mareš

Jsem vyloučen z KSČ ...

Lze-li Rudému právu věřit, tedy jsem byl, jak oznamuje tento ústřední orgán KSČ, z této dnešní strany vyloučen. »Rudé právo« oznamuje, že se tak stalo již v říjnu m. r., a že jsem byl vyloučen z vůle členstva organizace, k níž náležím. Důvod: neplnění členských povinností a poškozování strany. Prvý důvod má oprávnění již v tom, že jsem nezaplátil organizační příspěvky ve stanovené lhůtě. Ta lhůta skutečně uplynula a tak jsem podle organizačních pravidel přestal býti automaticky členem strany. Dále, že jsem byl vyloučen pro poškozování strany. Nevím, kdy jsem tak učinil, ačli za poškozování strany snad jest považováno, že jsem v bezpartijném tisku psal o zlořádech a darebácích, mezi nimiž ovšem byli mimo příslušníky jiných stran také komunisté. Nijak zvlášť jsem nekladl důraz na to, že které straně lump, násilník nebo zloděj náležel. K vyloučení samému musím podotknouti, že jsem o něm nikdy a nikým nebyl zpraven. Mé styky se starými soudruhy jsou i nadále velmi přátelské a dosti čilé, žádný z nich mně o nějakém podobném kroku nic nesdělil. Naopak stále jsem byl dotazován, proč nechodím do organizace, že tam nikdo proti mně nic nemá a že tam budu vítán. Na vzdor všemu ... »Tvorbo«. Ostatně dostal jsem 10. ledna přípis mateřské organizace, k níž náležím, doručený mi do bytu jakožto oběžník číslo 4. Nebude jistě pro dění v KSČ a jejím tisku bez zajímavosti, když zde list č. 4 otisknu.

Praha 3. ledna 1947. Soudruhu, 4. místní organizace KSČ sve Tě na slavnostní plenární schůzi, konanou ve čtvrtek dne 16. ledna 1947 v 19.30 v Okresním sekretariátu. V rámci této slavnostní schůze budou také předávány definitivní členské legitimace s fotografií, pokud ovšem dojdou z kraje. Dostav se tedy určitě včas, abys nerušil slavnostní chod schůze a hlavně, aby schůze netrvala pozdě do noci. — Čest práci, podepsání předseda a jednatel v. r.

Z obsažnějšího dodatku k této výzvě chci jen otisknout:

»Važte si svého členství, buďte hrdi na příslušnost k nejpokrokovější straně světa! Sřezte čistotu strany jako oko v hlavě! Přesvědčte ostatní, že naši vedoucí jsou lidé opravdu se snažící prosadit vládu lidu, vládu nás všech, skutečnou demokracii!

Ano, s tím bych vždy souhlasil. Podrobnosti ostatní považují za vnitrostraničné a tudíž uveřejňují jen potud, pokud je ze všeho zřejmo, že jsem svou místní organizační vyloučen nebyl. Teprve když jsem konstatoval v minulém čísle Dneška na adresu pana Bareše, že přes veškeré jeho denunce v tisku mi byla nabídnuta definitivní legitimace, následoval úder Rudého práva. Dodatečně konstatuji, že jsem si pro nabídnutou legitimaci nepřišel, a to vědomě.

Děkuji však velmi vřele soudruhům, kteří přes veškeré útoky pana Gustava Baréše, Miškovského a spol. přece jen nepodlehli a své soudružské uznání vyjádřili zasláním přípisu číslo 4. Zůstanu těmto soudruhům a soudružkám navždy zavázán díky. Ukáže se ještě, bylo-li správným krokem, nebo nikoliv, že jsem si nabídnoutou legitimaci nevyzvedl.

K vyloučení samému chci jen podotknouti, že kdyby bylo proti mně vysloveno v letech 1920—1938, že bych byl tehdy takový zázrak nesl s bolestí, poněvadž tenkrát komunistická strana byla stranou poctivých bojovníků, pronásledovaných a bitých, vězněných a štvavých, stranou proletářů, bezzemků a především nekompromisních charakterů. Tehdejší komunisté měli něco podobného s prakřestany z katakomb. Lituji, že jsem si nepředstavoval se svými starými soudruhy stranu takovou, jakou je a jak jedná. I když jsem nikdy nebyl vyváčen marxismu a materialismu různé zašmodraných ideologií a dialektik, byla mi KSC vředy milým domovem, tak jako každému revolučnímu socialistovi. Byla to strana revolučního socialismu a nádherné soudružské solidarity, kdy stisk ruky byl spojen s blahým pocitem a pohled do soudružských očí byl jako zosobněná lidská upřímnost. Je tomu tak dnes v KSC? Kdo jsou dnes členové této strany, jak jednájí, jak se chovají a k čemu jsou vedeni? Jsou to ony šiky, u nichž krví zbrocené rudé prapory a standarty byly totéž jako svátost? Jsou to snad soudruzi, jejichž nejzákladnějším přesvědčením bylo i za nejkruťejších podmínek všelidské bratrství a jimž Lenin byl jaksi jen revolucionářským vykládačem Ukřižovaného? Jsou i dnes ve straně takoví soudruzi, a co by se s nimi stalo, kdyby tak chtěli činit v době, kdy ideál u mnohých je především zajistit si osobní blahobyť? Co by se stalo se soudruhy, kteří by s veškerou rázností a nejryzejší čistotou svých úmyslů proti takovým a podobným zjevům vystoupili?

Jsem tedy ze strany vyloučen. Mohu toho litovati, když nejprve ze strany byli vylučováni soudruzi nejpocitivější nebo odsunutí do bezvýznamnosti? Ne, nemohu litovati. Nejprve pašol tak zvaným rozkladným živlům. Na zloděje, defraudanty, násilníky a jinaké stvůry dochází teprve nyní a to dosti pozvolným, řekl bych smutečným pochodem.

Soudruzi staří, poctiví, kteří mne znají nebo neznají, vědí dobře kdo jsem a jaký jsem. Nepodlehli jsem nikdy zvláštním zájmům, nezajímaly mne pokusy Bubníků, Jilků, Guttmanů, nikdy mne nezajímala frakční činnost ta nebo ona, pochodoval jsem se stranou jako prostý a upřímný voják za cílem, který vězí v ryzosti myšlenky samé. To nevádí, že jsem pak za to byl bit jako trockistický pes a bucharinský spiklencec, s těmito fázemi ve hnutí měl jsem asi tolik společného jako s provazolezectvím — a že jsem dostal svůj díl jako anarchistický propagátor, jimž jsem po léta byl, to konečně už patří k věci. Ale ve straně jsem se tak nebo onak nikdy neuplatňoval. Když jsem přišel do nebezpečí, nechala mne strana padnout bez jediného zastání. Ale do strany jsem se vrátil. Ovšem, když jsem viděl ty změny, ochabl jsem a začal jsem jako socialista bojovat mimo stranu. I tu možno odůvodniti mé vyloučení porušením disciplíny. Věřím, že přijde doba, kdy strana překoná nynější fázi. A tenkrát, dožijí-li se toho, bude mé nynější vyloučení z této dnešní strany legitimací do strany zítřka. Pak se již se svými soudruhy naleznu; a když ne, pak to byl můj osud, tak dalece jsem se u Rusů naučil. Dnes zatím mi slouží mé vyloučení jen k bližšímu semknutí se všemi lidmi dobré vůle, čistých zásad, a poctivci, nechť stojí v kterémkoli táboře.

Strana KSC, v níž nalezli útočiště a významné funkce bývalí zomani, nár. dem. fabrikanti a advokáti, stříbrníci i jim podobní, především volebně-mocenský ma-

teriál — má tato strana tolik moci a ušlechtilosti v sobě, aby z těchto lidí udělala alespoň takového socialistu, jakým jsem já? Jestliže ano, s radostí budu sledovat tento obrodný boj. Prozatím však zůstanu stranou bez lítosti, neboť zůstal jsem věrný starým zásadám, oné straně, která kdysi byla nejpokrokovější stranou na světě. Dnes třeba jíti třebas trnitými cestami s těmi, kdo jsou bez bázně a hany a jimž národní, ale současně také všelidský a socialistický ideál jsou nejvyšší hodnotou i za cenu utrpení.

A »Rudé právo«, jemuž jsem tak dlouho věrně sloužil od jeho vzniku až do jeho zániku a jemuž jsem byl věrný i v podzemí, je to ono »Rudé právo«, jež mne dnes vylučuje ze strany? Vy, kteří mne dnes vyhazujete, kdo jste? Čím jste se o stranu zasloužili? Kde a čím jste byli, když jsem se omylem dostal před popravčí četu našich osvoboditelů, kdy mne nebolelo, že mám býti zastřelen, ale že se tak má státi omylem a po tak dlouhé a oddané práci pro dělný lid a socialism. Kde jste byli, když mi byl dán rozkaz: čelem ke stěně?! Ale síla mého čistého svědomí i to vše překonala zvoláním: »Ne soudruzi! Ke zdi se nikdy neotočím, na srdce, prosím, měřte a na čelo. Starý revolucionář se nebojí smrti ani od svých soudruhů!« — »Eto ošipka budět« — šlo řetězem střelců a dali klesnouti zbraním. Ještě podobná reprisa, podobné zakončení. Člověk naučí dívat se i do těch černých malých otvorů, z nichž vyprskne oheň smrti. Strach? Ne, ten jsem neměl. Poněvadž jsem měl v sobě velikou sílu: že jsem nevinný a že jsem nikdy nebyl padouch! Je-li Bůh spravedlivý, pak v tomto okamžiku zasáhl!

Když pak bylo vyšetřování do všech podrobností a mikroskopicky provedeno, pravil mi nejvlivnější z vyšetřujících orgánů: »Až se vrátíte, nechoďte do vaší komunistické strany, to vám říkám jako starý ruský bolševik. To není strana pro vás a vy ne pro takovou stranu.« Odůvodnění zde v zájmu strany vynechávám, poněvadž věřím, že se zbaví těch, o nichž mluvil ruský bolševik. Však také stranu může zachrániti jen očista zevnitř a nikoliv zvenčí. Sám se nyní věnuji své práci tak, jako dosud. Po vyloučení ještě méně spoutaný, nezávislý socialista. A starým soudruhům můj věčný pozdrav. Prosím pouze, aby můj případ nesloužil k ničemu jinému než k solidaritě všech slušných lidí v naší domovině. I mimo stranu zůstávám tím, čím jsem byl vždycky, stranická legitimace má dnes namnoze cenu pro toho, kdo se chce zachránit, dobře si žít anebo zajistit si pohodlnější život. S tím vším nepočítám, neboť patřím k permanentním bojovníkům za svobodu. K něčemu dobré to vyloučení snad přece bude.

Václav Kluzák

Jeden případ

Jaroslav Stoupa je sedlák z Prunéřova, okres Kadaň. Má po jednom a půl roku velmi svízelný život. Jeho svízele začaly docela obyčejným způsobem. Má syna na ženění a někteří sousedé mají dcery na vdávání. Ten syn však si nevybral žádnou z místních dcer. A oba — táta i syn — jsou jinak politicky organizovaní než ostatní sousedé. A odtud všechno začalo.

Jaká vina?

Jaroslav Stoupa byl nejdříve obviněn z vlastizrady. Byl prý ze války Werkschutz. Vyšetřování ukázalo, že byl do této neblahé funkce nakomandován, a choval se dobře. Předložil vysvědčení národní spolehlivosti a agitate přestala. Brzy však začala znovu:

Zabil prý vepře na černo v červenci 1945.

Němcům vyplácel prý jen zálohy v markách.

Vydal sám pro sebe uzávěrkové listy.

Odevzdal sádlo z porážky prémiové, ač měl porážku normální.

Nedbá příkazů a výzev místních lidových orgánů. Přepsal úřední listinu.

Seriál dekretů a odvolání

Po těchto obviněních nastala pravá mela:

MNV Prunéřov — bez č. j. z 4 VII. 46 zrušení národní správy. — Osidlovací komise zeměd. Kadaň - 3 - 31/7/46 z 31. VII. 46 předání usedlosti. — Osidlovací komise zeměd. Kadaň - 15042/46 z 18. VII. 46 předání 1 páru koní. — Jar. Stoupa, odvolání proti výměru MNV na ONV Kadaň — dodnes nevyřízeno. — Jar. Stoupa, odvolání proti výměru MNV na ZNV Praha. — ZNV Praha III OA 2046/4 z 3. X. 46 — výměr MNV se potvrzuje. — Jar. Stoupa, odvolání proti výměru ZNV Praha z 3. X. 1946. — ZNV Praha Č. 2046/5, 6 - III OA z 23. X. 1946 — ponechati v dosavadní funkci, protože je oprávněným uchazečem, české národnosti, státně a národně spolehlivý, zachovalý a má plnou zemědělskou kvalifikaci. — ZNV Praha 2046/7 - III OA z 25. XI. 46 — budiz neprodleně vyklizen. — ZNV Praha 2046/8 - III OA Sh/V z 14. XII. 46 — uvéstí znovu v národní správu.

Orgány lidové správy pojal zvláštním způsobem své poslání. ONV Kadaň neuznal vůbec za vhodné o záležitosti pojednat, ZNV rozhodl o záležitosti čtyřikrát.

Obhajoba obviněného:

Stůž zde doslovně odvolání obviněného:

Zemský národní výbor, Praha

Věc: Odvolání proti výměru ZNV Praha č. III - OA - 2046/4 - 1946.

Podávám v zákonné lhůtě odvolání proti shora uvedenému výměru a uvádím:

1. Jsem viněn, že jsem v červenci 1945 zabil na černo vepře. Převzal jsem tehdy usedlost v Prunéřově 137 vydrancovanou a protože jsem musel provést urychleně žňové práce, musil jsem také žňové pracovníky nějak živit. Podobným způsobem, jako já, musili si vypomoci i ostatní zemědělci.

2. Na uzávěrkovém listě jsem skutečně přepsal počet setat z 8 na 6. O přepisu jsem udělal dodatečné hlášení a domnívám se, že tento přestupek není tak veliký, že bych proš musel být zbaven národní správy. Kdyby se měly takto posuzovat všechny přestupky a přehmaty, muselo by se stěhovat celé pohraničí.

3. Zaměstnancům německé národnosti Herbertu a Erně Křížovým jsem vyplatil v červenci 1945 (nikoli v říjnu 1945) zálohu na mzdu v markách právem, protože tehdy byly ještě zákonným platidlem a občanům německé národnosti se tehdy skutečně jen zálohy vyplácely. Správnost mého postupu mi tehdy potvrdil přednosta úřadu ochrany práce v Kadani, pan Tlustý.

4. Uzávěrkové listy serie 519 č. 2352 a 2353 jsem byl oprávněn vydat, protože jsem byl v té době jako úřadující člen rolnické komise v Prunéřově.

5. Porážka vepře 6. 6. 1946 byla porážka prémiová, jak svědčí výměr OSK v Kadani. Nemohu za to, že MNV v Prunéřově nerespektuje svůj nadřízený lidový orgán a porážku považuje za normální.

6. Příkazů a výzev místních lidových orgánů poslouchám, pokud jsou úřední. Nemohu ovšem dbát takových přání, aby na př. můj syn chodil za dcerou některého místního funkcionáře, nebo abych se politicky organizoval podle přání některých místních funkcionářů. Na tom, doufám, se mohu rozhodnout podle vlastní vůle.

7. Z uvedených důvodů žádám, aby shora uvedený výměr ZNV byl zrušen a abych zůstal nadále národním správcem, protože akce místních orgánů je proti mně vedena jen z důvodů osobních a politických.

8. V závěru uvádím, že mám nejlepší dodávku mléka, jak potvrdí mlékárna v Kadani, předal jsem kontingent obilí i kontingent hovězího masa. Prosím, aby se mne pražské ústřední úřady zastaly proti tlaku, kterému zde odolávám s nadlidským úsilím po dobu celého jednoho roku.

Stoupa J. v. r.

Nestatečný soudruh

Při prvním usnesení MNV Prunéřov podepsal ortel Stoupův i jeho soudruh sociální demokrat N. Odůvodnil své jednání tím způsobem, že chtěl v obci zachovat klid. »Mám strach«, řekl svým soudruhům z okresu, »že se všechno bahno provalí. Každý tu nějaký vroubek má. Mě také obviňují, že jsem zatajil 2 telata.« Byl udiven, když mu soudruzi z okresu řekli: »Ano, my chceme spravedlnost. Ať se všechny hříchy projednají. Není možné, aby jeden byl pro malé přestupky potrestán zničením existence a druzí pro velké přečiny nebyli vůbec obžalováni.«

Ing. X a Ing. Y

Ing. X je referentem ZNV, který projednával všechny spisy. Ing. Y je úředník, který poslušně prováděl příkazy svého představeného. Oba mají velkou odpovědnost za zmatek v celé záležitosti. Jestliže mohli do jednoho výměru napsat:

Nebylo prokázáno, že by Jaroslav Stoupa nebyl oprávněným uchazečem ve smyslu § 2 č. 28/45, neboť není pochybnosti o tom, že jmenovaný je příslušníkem českého národa, státně a národně spolehlivý a má plnou zemědělskou kvalifikaci. Jmenovaný je též dosud zachovalý,

jak mohli jako odpovědní orgánové a úředníci lidové správy rozhodovat o věci znovu a znovu se střídavým štěstím? Předsednictvo ZNV uznalo nakonec jejich chyby a převzalo rozhodování do vlastních rukou. Poslední výměr ZNV z 14. XII. 46 je výsledek usnesení předsednictva ZNV.

Jaroslav Stoupa na ulici

MNV Prunéřov a osidlovací komise min. zemědělství (přednosta V. Blažek) si počínaly nejenergičtěji po výměru ZNV Praha z 25. XI. 1946. Dne 29. XI. 1946 byla manželka Jaroslava Stoupy v nepřítomnosti manželově vystěhována do bláta a deště na ulici. ONV Kadaň dodnes vypravuje komisi, aby zjistila škody násilného vystěhování. Nakonec byl Jaroslav Stoupa vtlačen do domku, který trčí v potoce, kde jsou zdi do výše 1.5 m rozmočeny, okna zakryta okenicemi a příkrývkami. Nový správce J. S. hospodařil už na okrese Žatec, ve Vilémově, okres Kadaň a nyní v Prunéřově. Hospodaří po svém způsobu, oslavil v sousedním hostinci svou instalaci společně s úředníky osidlovací komise v Kadani. O jeho hospodaření musí vydat svědectví povolání orgánové.

Protiprávní stav

Poslední výměr ZNV Praha z 14. XII. 1946 prikazuje MNV Prunéřov, aby uvedl Jar. Stoupu poznovu v národní správu. Do rozhodnutí možno podati odvolání. Odkladný účinek tohoto odvolání se vylučuje. Předseda MNV však příkazu ZNV neuposlechl a výměr ZNV neprovedl. ZNV byl povinen zasáhnutí exekučně a představitel podřízených orgánů lidové správy potrestati. Nic z toho se nestalo. Předseda ZNV Ladislav Kopřiva předvolal předsedu MNV Prunéřov k poradě. Výsledek porady byl ten, že v Prunéřově bude svolána veřejná schůze MNV, aby záležitost rozhodla. Bude tudíž MNV Prunéřov veřejně diskutovat o tom, zda platí výměr ZNV Praha č. 2046/8/46 III OA Sh/V.

Nuže, tam to dopracovaly orgány lidové správy.

Slzy sedláka

Ve chvíli největší bolesti napsal Jaroslav Stoupa, sedlák, báseň. Není dlouhá a může být přečtena:

Slzy sedláka — Slasti pohraničí

Já sedlák na světaném mi poli stál
a slzu rukou ztvrdloa práci stíral,
já dřel se a pracoval,
by druhý přišel a sklizeň vzal?

Já sedlák miloval ty hroudy hlíny na poli,
já sklízal rád a vozil do stodoly,
vše vzali mi, těm polím tiše žaluji,
já vás však lehce nevydám!

Teď druhý dělá pána, práce příliš nevoní,
do chléva v rukavičkách chodí,
ten dobytek mi, doufám, hladem nebučí?
Ty koně v potu líhají, Bůh ví
co kloudného se z toho vyvodí.

Já sedlák miloval ten dvůr mi svěřený,
já život za něj chtěl jsem dát,
teď mi jej chceš Ty vojáku —
teď mi jej chceš brát?

Leč rozhodnuto ještě není,
ten statek stal se mým domovem,
já nevydám jej lehce —
já hroudy té jsem otrokem.

V Prunéřově osudného pro mne dne 29. 11. 46,
stal jsem se českým vyhoštěncem z čp. 137.

Jaroslav Stoupa

Závěr

Nerad dělám závěry z jednotlivých případů. Tento případ je však pouze jedním z tisíců a je tak hrubým nepochopením lidové samosprávy, že nelze k němu mlčet.

Národní shromáždění nebo vláda musí v nejbližší době předložit návrh zákona o osobní a trestní odpovědnosti členů a zvláště předsedů národních výborů. Dosavadní politická odpovědnost je naprosto nedostatečná. Do našich vesnic a měst musí přijít pořádek a klid.

Dnešní stav znamená, že osobní a politické spory se vyřizují na fóru úředním. Administrativa je oporou státu. Pomozme jí zavedením osobní a trestní odpovědnosti.

otázky a odpovědi

Česko-slovenská debata

I.

Vážení páni!

Ako slobodná tribúna, plne chápujúca a rešpektujúca slobodu tlače, priniesol Váš časopis už veľa pozoruhodných článkov. V dvojčísle 39—40 z 19 decembra 1946 uverejnili ste článok istého p. Maliara zo Slovenska pod nadpisom »Je nebezpečné písať o Tisovi«, ku ktorému by som chcel í ja pripojiť niekoľko poznámok.

V prvom rade ma prekvapilo, že sa v Čechách našiel vôbec časopis, ktorý tento článok uverejnil. Na druhej strane zasa môžem konštatovať s uspokojením, že ste sa zachovali skutočne demokraticky a umožnili ste, »aby bola vypočutá aj druhá strana«.

Vážení páni! Nehceme a nemôžem tvrdiť, že tak ako ja, súdi a hovorí celý slovenský národ, lebo by to nebola pravda. Som však presvedčený, že nepomerne väčšia časť, ba zdrcujúca väčšina národa nepovažuje Tisu za vojnového zločnca, ktorého možno prirovnať k ostatným. My tu na Slovensku hľadáme totiž na vec s reálnejšieho hľadiska, s hľadiska nášho, čisto slovenského, nenechávajúc sa ovplyvňovať princípmi, ktoré stoja v službách určitých politických ideológií. odsudzujeme spravodlivosť, ktorá by mohla mať dvojakú tvár, a neobdivujeme sa papierovému hrdinstvu malých ľudí, ktorí naraz začali ťažko rekriminovať minulosť uplynulých temných rokov, temných rokov celého ľudstva, pokladajúc sa za spasiteľov Slovenska. Ak však rekrimínujeme minulosť, budme reálni. V roku 1939 rozpadla sa Československá republika, keď sa už predtým bola ocitla v ťažkom položení. Mali sme spojencov na západe i na vý-

chode a mali sme nepriateľov na severe, západe i juhu. Nik nepohol vtedy prstom za nás. Hitler bol všemocným pánom a jeho huronské spôsoby naháňaly strach všetkým. On bol už vtedy skutočným pánom našich osudov, on panoval a delil. Čo mali robiť vtedy Slováci? Hácha požiadal Rišu o ochranu Čech a Moravy v t. zv. Protektoráte. Mali to urobiť aj Slováci? Zo všetkých strán sa nám zazlieva, že sme »vyhlásili« Slovenský štát, ale nikto nám ešte nepovedal, čo sme mali vtedy vykonať. Celý národ nemohol predsa odísť do exilu, a keďže vývoj udalostí nanútil priamo »kolaboráciu« s nepriateľom, bolo treba hľadať najúčelnejšiu formu, ako toto kolaborantstvo obmedziť na najmenšiu možnú mieru. Je naozaj ťažké za takýchto okolností povedať, kto viacej kolaboroval: či Protektorát alebo Slovenský štát. Tu na Slovensku sme však toho názoru, že vlastný záujem národa sa u nás podarilo lepšie uhájiť, ako u vás v Čechách. A za túto významnú skutočnosť naozaj nemožno nikoho zatracovať. Vy v Protektoráte, hoci ste stratili politickú i hospodársku suverenity, máte tiež ťažkých kolaborantov, ktorých ste súdili, súdite alebo budete súdiť. Uznajte, že vaši ľudia za čias t. zv. Protektorátu sa nemuseli chytať ministerských kresiel a iných významných miest. Podotýkam, že nemuseli, lebo veď ste tam mali Nemcov, ktorí by boli celú hospodársku a ostatnú politiku robili (ako že ju aj robili) aj bez vás a bez vašej pomoci.

Ale toto sú vaše záležitosti, do ktorých my nemáme čo hovoriť. Chceme tu len poukázať na odchodnosť týchto veľkých prípadov. — U nás sa daktó musel ujať vlády, pretože keby sme to neboli vykonali my, boli by to spravili za nás Nemci. A vy si najlepšie viete predstaviť, ako! Tiso bol nesporne schopným človekom; to sme vedeli už vtedy, a po určitom časovom odstupe sme si to uvedomovali ešte viacej. Môžem povedať, že bol azda najschopnejší, a keď už začínalo byť i na Slovensku veľmi zle, keď Nemci začínali byť nepríjemne dôrazní vo svojich požiadavkách, vtedy sme si, myslím, všetci hovorili, že je dobre, že máme Tisu a nie iného. Možno, vážení pánovia, že ten inštinkt bol falošný a že Tiso, ináč skvelý rečník a pôsobivý filozof, stal sa v našich myšliach len utkvелou predstavou dokonalého typu, za ktorú sme si nevedeli primyslieť náhradu. Môžem však povedať bez nadsadzovania, že o Tisovi smýšľala takto veľká väčšina národa a je dosť ťažko si predstaviť, že by sa všetci tí boli mylili. Verejná mienka, čo je vlastne tiež len výslednica predstáv, či rezultát inštinktu aspoň v širokých masách, je vecou, ktorú v skutočných demokraciách neobyčajne rešpektujú.

Vážení páni! Nebudem sa Vám, ani čitateľom ospravedlňovať, ako to už býva pri takýchto prípadoch, že nie som reakcionár, ani fašista atď., atď., lebo i tak verí každý to, čo veriť chce. Som obyčajným občanom, akých je v našej republike vyše dvanásť miliónov. Za Slovenského štátu som sa nemal nijako zvlášť dobre a dnes sa nemám o nič lepšie. Dr Tiso mi nič nedal, nemám sa ho teda prečo zisťovať. Ako Slováč však, keď zrekapitulujem slovenský život za uplynulých šesť rokov vojny, nemôžem poprieť, že tento život bol snesiteľný, ba áno, v mnohom ohľade mal svoju vyššiu úroveň než ku pr. dnes a predstihoval svoje okolie. Nemcom sa nepodarilo drancovať Slovensko tak, ako si to oni snáď predstavovali a slovenské povedomie nebolo zdeptané tak, ako to zažily iné, o veľa väčšie národy. Nemeckých tútorov u nás sme nenávideli. Svedčí o tom jasne naše národné povstanie; ale slovenský národ musel žiť i vtedy, keď už nebolo Československej republiky. A záležalo azda aj na tom, v akej forme a akým spôsobom. Vedeli, či lepšie povedané tušili sme, že to, čo sa odohráva, je len prechodné, a čakali sme na oživotvorenie Československa, do ktorého sme skladali svoje nádeje. No napriek tomu i dnes význam otvorene, že so slovenského hľadiska nemôžeme úplne zatracovať bývalý Slovenský štát, nakoľko to bolo za oných pomerov jediné možné východisko z hroziacej kataklizmy. Nemecko vojnu prehralo — inakšie sa to ani nemohlo stať. Sme znovu v spoločnom domove a dnes súdime tých, čo viedli, resp. chceli viesť národy osobitnými cestami, určenými bohužiaľ nie nimi samými, ale tými, čo delili a panovali.

Za to, že máme dnes opäť Československú republiku, môžeme ďakovať jedine Spojeným národom a ich armádam. Za to, že prvá naša republika sa rozložila, nemôžeme po hodine obviňovať jednotlivcov, prípadne skupinu. Boly tu ďaleko väčšie a nebezpečnejšie sily, ktoré rozhodly a ktorým sa nedalo čeliť.

Slabí bývajú vždy nástrojom silných. A hoci sme si to

plne uvedomovali, museli sme aj my zastávať úlohu nástroja, lebo nie osud, ale Hitler tomu tak chcel.

Verím, že seriózny český človek vie pochopiť a najst odôvodnenie pre konanie Slovákov v oných pohnutých dobách, práve tak, ako každý Slovák vie pochopiť, čo znamenal Protektorát pre vás, ktorí ste milovali slobodu a nenávideli Nemcov. A iste, že byste si boli pomohli, keby ste boli mohli. Museli ste však, práve tak ako my, tancovať tak, ako vám hrali.

Zpod tohoto zorného uhlu dívame sa dnes u nás na proces s Dr. Tisom a vo svojom kresťanskom a slovenskom svedomí nemôžeme najst pre tohoto človeka pomenovanie — vojnový zločinec. Ako každý na tomto svete, mal i on chyby, veď bol len človek. Som však presvedčený, že slúžil národu, i keď sa dnes táto služba zdá byť službou nepriateľovi.

Či má i on niečo pravdy dnes na svojej strane, je z politického hľadiska ťažko vysloviteľné. V živote panuje iba jedna dokonalá pravda, ktorá nepozná výhrad. Nie je to však pravda politická, lebo múdrosť politickej pravdy je len relatívna a preto i jej cena je pochybná.

Múdri vyhrávajú, Želateľné však je, aby vždy vyhrala — pravda.

V plnej úcte

V. Polanský, Bratislava

II.

Myslím, že není správné, vede-li p. Polanský rovnítko mezi protektorátem a slovenským štátom a tvrdí ve svém článku, že Slováci v osudných dnech roku 1939 nedělali nic jiného, než co udělali Češi. Případ slovenského štátu — a tím i případ dr. Tiso — nelze totiž vyloupnouti z události, jež předcházely, a postavit jej úplně samostatně a odděleně. Takový už je chod událostí na tomto světě, že jedna vyplývá z druhé a že žádná není tak vyhraněná sama o sobě stojící, že by se dala prostě izolovat. To platí — samozřejmě — i o protektorátu. Jenže podstatný rozdíl — a o ten jde — spočívá právě v oných příčinách, ne ve skutečnosti, která potom nastala. Je jisto, že když už došlo k 15. březnu, vyklubal se z této události na jedné straně protektorát a na straně druhé slovenský stát. Že potom někdo musel sedět v protektorátní vládě a někdo ve vládě slovenského štátu, je dosti jasné. Ale i zde jest rozdíl, který vyplýne z toho, co níže povím, a který se jeví asi v tom smyslu, že kdyby nebylo bývalo protektorátní vlády, nic by se nebylo stalo, protože protektorát byl něco zcela jiného než slovenský stát. Protektorát byl nadiktován, nevzešel z vůle českého lidu, a cesta Háchova do Berlína nastala o několik hodin později, než začalo obsazování českých zemí německou okupační armádou.

Jinak tomu bylo se slovenským státem. Ten nevznikl až po obsazení Slovenska, nýbrž jeho počátky a snaha o jeho zřízení nutno hledati nejdříve ve slovenských poměrech a v cílevědomé snaze po odtržení Slovenska od republiky. Časově lze počátek tohoto snažení klásti k roku 1928, kdy Tuka otiskl ve »Slováku« svůj známý článek »Vacuum juris«. Tuka vyslovil these, že v roce 1918 byla uzavřena dohoda mezi Slováky a Čechy, podle níž po uplynutí 10letého soužití budou mít Slováci právo se rozhodnout o dalším uspořádání svých státoprávních záležitostí. Tuto thesei potom převzala slovenská strana ľudová, která záměrně směřovala k osamostatnění Slovenska. Je lhostejno, zda z počátku šlo jen o autonomii či o úplnou samostatnost; politický požadavek uchopí se v dané situaci nejpříznivějšího stavu a tím v roce 1939 bylo zřízení slovenského štátu.

A v roce 1938 a 1939 nešlo už jen o autonomii — v těchto rozhodujících letech slovenská strana ľudová vědomě a záměrně směřovala k rozbití republiky a k osamostatnění Slovenska. Tedy dávno před tím, než byl — ne z vůle české, ale z diktátu cizího — zřízen protektorát. Je pravda, že »v roce 1939 rozpadla se Československá republika, keč sa už predtým bola ocitla v ťažkom položení« — ale toto konstatování nutno doplniti tím, že v onom těžkém postavení se ocitla republika mimo jiné také v důsledku záměrné politiky strany ľudové. Strana ľudová pak jako totalitní strana usurpovala už před 15. březnem všechnu moc na sebe a převzala také plnou odpovědnost za to, co následovalo. Z tohoto činu — záměrného a dlouhá léta předem připravovaného — se nyní odpovídá.

S postupem slovenské strany ľudové nesouhlasili ovšem ani všichni Slováci, Toho jasným dokladem jest bansko-

bystrické povstání, které vztyčilo prapor československý. Nelze říci, že toto povstání bylo nepatrné a že snad bylo povoláno nějakou slabou vrstvou nespokojenců. Naopak: bylo hnutím lidovým. Proto, že kdyby povstalci nebyli za sebou měli lid, národ, nebyli by mohli své povstání rozšířiti takřka po celém Slovensku a nebylo by toto povstání nabylo tak rozsáhlých rozměrů.

Kdyby byl dr. Tiso a jeho vláda v tomto okamžiku skutečně byli sloužili jiné než německé ideji, byli by se lehce mohli připojiti k povstání a tím by byli zasadili ještě těžší ránu německé nadvládě, než jak to učinilo povstání samo. Tiso a jeho vláda však zřejmě si byli vědomi toho, že toto povstání není namířeno jen proti Němcům, ale i proti nim, a nedovedouce využiti politický význam povstání, anebo chápající ho velmi dobře, šli dále slepě s Němci, povolali německá vojska na svou záchranu proti revolucionářům, a když Německo definitivně svou věc prohrálo, odebrali se do německé ochrany.

Jen v této souvislosti jest možno se dívat na případ dr. Tiso a jeho vlády. A jen tato souvislost to jest, která staví dr. Tiso a jeho druhy před soud. Protože — a na to nebudíž zapomináno — nejde jen o osobní osud dr. Tiso a jeho druhů, ale jde o to, zda bude odsouzena ona stará vůle po rozbití československé republiky, anebo zda bude odsouzeno banskobystričské povstání.

Jest nutno poznamenati ještě něco. My v Čechách jsme neposlouchali jen Londýn a Moskvu, ale i Bratislavu. Za celou dobu trvání slovenského štátu jsme z tohoto rozhlasu neslyšeli jedno laskavější slovo o Češích. Bratislavský rozhlas byl jeden z těch, které nikdy nedaly byt jen slabounké náznak naděje. Patřil do skupiny těch, již v nejtěžších našich dobách nás sráželi k zemi. Jsa v moci ludácké, věrně a záměrně, dobrovolně a ochotně sloužil Němcům. A protože v dobách válečných byl vysloveně orgánem slovenské vlády, tedy byl i tlumočnickem její nálady a jejího postoje k bratrskému národu českému.

Nelze dobře tvrditi, že slovenský stát měl tak málo pravomoci jako protektorát. Slovensko jako samostatný stát, třeba pod záštitou Německa, bylo daleko svobodnější než kterýkoliv jiný vasalský stát. A přece tam, kde šlo o Čechy, se chovalo macešsky. Slovenský stát mohl udělati velmi mnoho. Slovenský stát si dovedl (jistě přes vůli Němců) uchovat svou měnu; dovedl velmi dobře obchodovat a vydělávat. Nebylo to umění — válka jest doba konjunktury a jen trochu obratní hospodáři, jsouce v slovenské situaci, museli vydělati. Odtud ten blahobyt Slovenska, který dnes podstatně poklesl. Ne proto, že Slovensko tvoří znovu součást Československa, ale proto, že doba konjunktury jest ta tam. Slovensko mělo svou armádu; mělo svou státní administrativu. A Slovensko — na to nebudíž nikdy zapomináno — mělo i své velmi obratné politiky, na něž Němci svou těžkopádností byli krátki. Kdyby zde byla bývala od počátku prováděna ona vysoká hra, jejíž podstatou jest »osmeknutí« německého partnera, mohlo Slovensko z celé té politické a mocenské i válečné chaotiky vyjíti se štítem docela jinak se lesknoucím. A »osmeknutí« toho, kdo své právo staví na lži, podvodu, zločinu a brutalitě, není hanbou.

Poslední otázkou potom jest, jak si Tisova vláda nebo Tisovo Slovensko představovaly budoucnost. Myslím, že jen politický analfabet mohl uvěřit v německé sliby. Kdyby bylo Německo vyhrálo, byl by slovenský stát zmizel z mapy Evropy okamžitě. Už proto — kdyby nebylo jiného důvodu — že by Německo nedovolilo, aby na strategicky tak významném místě, jako jest horský masiv Tater, seděl slovenský kmen, v každém případě nespolehlivý. Byly by zmizely i jiné, po dobu války samostatné štáty. Nebyl proto ludácký propočít do budoucnosti správný; naopak, byl ve svých důsledcích namířen proti samostatnosti a snad i proti pouhé existenci slovenského národa. A co by bylo následovalo, kdyby nebylo došlo k banskobystričkému povstání? Bylo by asi Slovensko rovněž zmizelo z mapy Evropy. Proto, že by bylo bývalo počítáno k státům nepřátelským a poraženým. Záchrana Slovenska spočívala v jeho povstání a v jeho spojení s Čechy v republiku Československou. A to neplatí jen pro danou chvíli, ale i pro budoucnost.

Mohlo by se ovšem říci, že tyto myšlenky jsou konstrukce, jak se podávají z událostí již za námi jsoucích. Že tedy vinu konstruuji až dodatečně, až když jsou mi známy události, jež mi — samozřejmě — nemohly býti známy dříve, než nastaly. Skutečnost je však jiná.

Boj proti autonomismu a tím i proti událostem, jež z autonomismu se vyvinuly, jsem vedl na Slovensku od r.

1918 až do roku 1939. Jsem tedy přímým svědkem, nehledě ani k tomu, že toto svědectví mohu doložit úvahami tehdy psanými. Ale více: před nějakými 13 nebo snad 20 lety jsem psal do »Přítomnosti« úvahu (a mně samotnému se to tehdy zdálo být theoretisováním), kde jsem řekl asi toto: snaha autonomní vrstvy Slovenska, měla-li by dosíci náležité politické moci, by nakonec nutně vedla k odtržení Slovenska od republiky s touhou po samostatnosti. Tehdy jsem ovšem netušil, že události potvrdí toto mé theoretisování v míře daleko větší, než jsem si sám odvažil představit. Ona totiž i v politickém — a v tomto případě už historickém — dění jest určitá zákonitost; a jsou síly, které prostě působí, jsouce jednou v život vyvolány, přesně a jasně.

I dnes jsou na Slovensku síly, které nejsou spokojeny s danou skutečností a které touží po návratu nedávné minulosti. Myslím, že tyto síly, třeba dnes ještě mocně hrozí, jsou v podstatě na ústupu. A že budoucnost není pro nás — Čechy i Slováky — kaňná, budeme-li o těchto silách vědět a je kontrolovat. To jest však věci rozumné politiky nejen státní, ale i politických stran, jak českých, tak slovenských. Nejdůležitější úkol české demokratické strany. Nabrala do sebe jistě mnoho tohoto žilvu z minulosti a na ní jest, aby tyto elementy převedla ke skutečné československé demokracii a k československé státnosti. Projevy oficiálních reprezentantů této strany jsou jednoznačné a není důvodů jim nevěřit. Kdybychom i my dovedli všichni myslet státně, československy, a kdybychom nekladli zájmy stranické nad zájmy státní, mohli bychom nejen tento přerod urychlit, ale dosíci v krátké době harmonie. Bude-li však naše politika ovládána nezdravým partikularismem a vyvine-li se v českých zemích ne z důvodů celostátních, ale stranicko-egoistických český separatismus — pak cesta k dohodě bude dlouhá, bolestná a svízelná.

Konečně maličkost — snad nejdůležitější. Je to otázka citová, kterou sice politické myšlení nerado vidí, ale již se vyhnouti nemůže, protože i cit jest politickým činitelem, a někdy velmi důležitým.

Lidem není dáno, aby viděli vždy tu kterou událost v její kausální, příčinné souvislosti. A lidskému srdci jest dáno, aby bolest starou rychle zapomínalo pro bolest novou. Slovensko, které dnes se na proces s dr. Tisou dívá s podivnými pocity, zapomíná na to, co jsem výše uvedl. Toto Slovensko, dnes trochu sužováno všeobecným poválečným nedostatkem, vzpomíná na válečný blahobyt. Lidé odsunutí nenalézají na novém uspořádání věci nic dobrého. Ať. Ale tito lidé — a nezapírejte si to — viděli v samostatném slovenském státě jakýsi vrchol svých národních a politických i historických tužeb. I když ochotně uznají všechny naše důvody, i když jasně vědí, že návrat k tomu, co bylo, jest nemožný a neprospěl by Slovensku — přece jen kdesi hluboko v srdci se ozve tón, snad jen polotón a někdy i jen čtvrtý smutek. Odpouštějí Tisovi. Jsou ochotni k ústupkům, i k pardonování. To jest věc citu, a marně bychom říkali, že cit nemůže hrát významnou úlohu tam, kde jde o celou dalekou budoucnost: zůstane zde. Odtud ony sympatie k Tisovi. Tím proces s dr. Tisem se stává záležitostí delikátní — a bude nutno jasně a přesně postupovat. A bude nutno i v budoucnosti dobře dbáti toho, aby tato čistě lidská sympatie nebyla zneužita také politiky, a aby z procesu, v němž jde o jediné: zda bude odsouzena po dlouhá leta trvající protislovenská činnost, či zda bude odsouzeno baňskobystrické povstání — povstání slovenského lidu proti odvěkým nepřítelům všeho Slovanstva a jejich přísluhovačům, nestalo se pro nás československý zítřek neblahé politikum. O to v daném procesu jde a o nic jiného. A soud, který dr. Tisa soudí, si této skutečnosti jest jistě plně vědom. Proti soudu dějin nesmí být staven staven soud lidského srdce, třeba dobořivého a třeba žalostí plného.

B. Müller

dopisy

Boj o čtyři miliardy

Vážená redakce!

O osudu majetku Dr Adolfa Schwarzenberga bylo již mnoho řečeno a mnoho papíru popsáno. Většinou touto otázkou — ale apoa na veřejnost — zabývaly se dosud kruhy, které s tímto

majetkem dříve neměly nic společného a hlavně, na tomto majetku nikdy nehospodářily. Má-li se v našem státě jednat skutečně lidově demokraticky, je třeba, aby byly slyšeny obě strany a nikoliv pouze, aby jedna strana snažila se prosadit svoje stanovisko bez ohledu na názory a přání strany druhé.

Přáním všech schwarzenberských zaměstnanců v počtu asi 5.000 bylo a jest, aby tento majetek i nadále zůstal pohromadě jako nedělitelný celek. Tomuto přání vyhověl dosavadní majitel Dr Adolf Schwarzenberg a nabídl tento majetek zemskému národnímu výboru s určením, že čistý výnos bude sloužiti sociálním účelům země České.

Rovněž názor všech jihočeských národohospodářů, bez rozdílu politického vyznání, jakož i všech skutečných jihočeských odborníků národohospodářů, kteří se mohou vykázati těmi nejlepšími hospodářskými výsledky, jest ten, že majetek má zůstat pohromadě. Toto stanovisko bylo již delší dobu hájeno a znovu zdůrazněno dne 25. listopadu 1946 v předsednictvu krajské hospodářské rady v Čes. Budějovicích, kde se porad zúčastnili zástupci podniků, předseda podnikové rady schwarzenberského majetku, zástupci zemského národního výboru a zástupci URO. A stačí jmenovat pány Dr Bureše za komunistickou stranu, Dr Neumana za stranu národně socialistickou, Plojchara za stranu lidovou, Sedláka za stranu sociálně demokratickou a jiné veřejné činitele, aby bylo jasno, že se jedná o věc dobrou a celému státu prospěšnou.

Proti všem těmto výše jmenovaným a jejich názorům stojí na druhé straně ministr zemědělství Duríš, sekční šéf Dr Ing. Kofátek a několik jejich přátel, kteří, neznajíce do podrobnosti poměry chudých jižních Čech, nechťejí slyšet přání Jihočechů a kteří z důvodů ne dosti veřejnosti známých staví se zásadně proti zachování celistvosti schwarzenberského majetku a chtějí za každou cenu tento majetek zestátnit a hlavně rozdělit.

Schwarzenberští zaměstnanci a celá jihočeská veřejnost právem se tedy táže, proč tento majetek má být proti jejich vůli zestátněn a rozdělen. Po stránce odborné? Po stránce státní spolehlivosti? Na obě tyto otázky jest možno okamžitě odpovědět. Všichni odborníci, kteří měli možnost nahlédnout do vedení majetku po stránce odborné, se shodují v názoru, že po této stránce majetek byl a jest vzorně veden a má jen málo podobných příkladů. A po stránce spolehlivosti státní rovněž myslíme, že není naprosto žádné námitky. Což zaměstnanci za okupace nebyli pro svoje smýšlení vraždění a zevírání do koncentračních táborů a žalářů? Což schwarzenberští zaměstnanci v květnu 1945 nebyli mezi prvými na státních hranicích a nezabezpečovali mnohdy majetek dříve, než tam přišli mnozí veřejní a i jiní státní činitelé? Což nepoložili někteří zaměstnanci život na oltář vlasti v porevolučních dnech při výkonu služby? Což není někomu známo, že zatím co v porevolučních dobách v mnohých podnicích se tápalo a mnoho národohospodářsky cenných hodnot se zničilo, na schwarzenberských podnicích se pracovalo naplno? To vše bylo možné jen proto, že čeští zaměstnanci podniku byli a jsou plně uvědoměni příslušníci našeho státu se smyslem pro plnou a osobní odpovědnost! O řádné hospodaření ve schwarzenberských lesích nemusí mít ministerstvo zemědělství strach. Tam se vždy dobře hospodařilo. Snad by bylo dobře, kdyby trochu toho zájmu bylo přeneseno i na drobné lesy, jejichž majitelé — Němci, jsou pryč; o tyto lesy se nikdo nestará a škody, v nich dosud způsobované, jsou nesmírné!

I po stránce sociálních vymožeností stojí dosud celý schwarzenberský majetek výše než každý jiný a má již po dlouhá desetiletí to, co se teprve nyní stát snaží všeobecně zavést. Což není výše jmenovaným pánům z ministerstva zemědělství nic známo o schwarzenberských starobincích, chudobincích, lékárnách a starobním a nemocenském pojištění? Zdá se, že právě těchto výhod a sociálních vymožeností má býti zapomenuto a musejí býti nějakým způsobem za každou cenu odstraněny? Což tím, že majetek přestane být výlučným majetkem jedné osoby a nebo rodiny a bude dar k dispozici sociálním účelům země České, není prováděna socialisace a znárodnění?

Při přečtení těchto řádek někomu zatanou na mysl slůvka: »Ejhle, nový reakcionář!« Odpovídám nikoliv, nýbrž pouze člověk, který s láskou vždy pracuje pro zdar podniku, v němž jest zaměstnán, především však pro blaho státu, jehož jest příslušníkem, a který tak jako všichni jeho spoluzaměstnanci chce v klidu po stránce odborné pracovat pro zdar ČSR, ať se to již jmenuje dvouletka či jakkoliv jinak.

Toto jsou důvody, které jest třeba mít neustále na paměti, a pouze předpoklad jejich neplnění mohl by sloužiti k zestátnění a k rozdělení majetku. Pokud jest známo, postaviť se za přání všech zaměstnanců nejen strana národně socialistická, strana lidová a strana sociálně demokratická, nýbrž i velká část odborníků z řad strany komunistické. Proti všem těmto stojí několik jedinců, kteří bezohledně nerespektují přání většiny. Všichni zaměstnanci, jakož i všichni jihočeští národohospodáři jsou přesvědčeni, že ponecháním schwarzenberského majetku pohromadě jest dána záruka zdárného vývoje a největšího hospodářského a finančního výnosu, což nelze tvrdit v případě, bude-li majetek rozdělen a kdy zvětší se počet úředníků, nikdy však manuálně pracujících lidí.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Eva Medková:

MĚSÍČNÍ NOC

Na řece měsíc uplaval
stříbrná loď se zvedla
plachtoví z mlh se napjalo
růžová vesla je vedla

Stříbrný kolem zvonil smích
a v dálce
flétnová slunce zněla
milenci tiše jak v pohádce
řkali nejsladší slova

A světilo světlo měsíce
planulo bílým žárem
svět zněl jak bílá polnice
v modravých tmách se ztrácel

A tráveň žalu který spal
ležela na dně vod
štěstí jež smálo se slzami
zpívalo k němu doprovod

Ale pak žal si odhalil tvář
zmizela zhasla měsíční zář
zmizela touha zmizel sen
jen sýček houkal ukojen
nad pustou krajinou pod
sněhem
kde jenom hrob je domovem
Ze sbírky »Ohnivý keř«.

NOVÉ KNIHY:

Projevy Jana Bělehrádky

Současně s knihou socialistických zápasů Václava Černého vydal Jan Bělehrádek u Borového soubor svých projevů s názvem Novým dechem. Časová shoda postavila vedle sebe knihy tak hluboce rozdílné, že by při větším dostatků místa lákaly k psychologickému i názorovému srovnání. Musíme se, žel, zříci příležitosti zkoumat, jak se oba autoři tak různými cestami blíží k cílům, které si nejsou v zásadě daleko. Jan Bělehrádek shrnuje zde projevy dvojího druhu. Jedny, z nichž mluví ex cathedra jako rektor vysokého učení Karlova ve vzrušených chvílích po revoluci, a druhé, kde mluví sám ke kulturně politickým otázkám, jež mu leží na srdci jako vědci (organizace vědy) a biologovi (sjednocení tělesné výchovy). Mezi oběma druhy projevů není však rozdílu v názorech, ani v přízvuku a liší se jen látkou, dokumentárním v líčení osudů vysokých škol za okupace a názorovou tam, kde rektoru i vědci vyvstává otázka místa i podmínek vědy ve státě nového složení a zaměření. A zde je přesvědčen o

Básník se cítí hloupým nejspíš tenkrát, když má napsat nad prostičkou lyrickou písní titul.

Neruda.

velikém významu vědy pro život společnosti i pro politiku stejně hluboce jako o nutnosti svobody, která je mu přímo existenční podmínkou vědy. Věda nejen svými výsledky, ale právě svými metodami (kritika, diskuse, tolerance atd.) stává se tu přímo synonymem demokracie, nejspolehlivější základnou socialismu, mohutnou silou státu. Nepřehlíží však ani nebezpečí, Řekne-li státní péče, ihned vysloví požadavek svobody, řekne-li věda, ihned naznačí, že věda, ochuzená o obory zdánlivě neužitečné, nebude vědou v plném slova smyslu. Mluví-li o nadějích s plnou šířkou, stíní se jen dotkne. Je to taktický optimismus, politický řeknu přenašení způsobů mezinárodní politiky do vnitřní politiky. Tam míra a na dvou, třech místech řekneš přemíra taktiky nevznáčuje jen oficiální projevy rektora nebo střed souboru, instalační řeč; je osobním přízvukem, osobní vlastností a darem. Tam, kde se autor podnětně zastává nad situací malého národa uprostřed velmocí, cítíš dokonce, že potkáš osobnost, jež má své pojetí mezinárodní politiky. Ve zdůraznění vědy lze autora následovat až tam, kde je málem ochoten uvěřit, že bude věda s to nahradit životu, společnosti a politice morálku. Říkáť málem, protože autor jako vědec dovede pochybovat a v instalační řeči doplňuje už své pojetí vědeckého socialismu postulatem morálky. Doplnění dosahuje však jenom přičleněním do koncepce a nikoliv včleněním do koncepce. Dopředení logické osnovy nelze ovšem žádat na projevech z různých chvíl a okolností, z nichž pramení naopak jejich život, životnost i včasnost. Vítáme knihu konečně i jako důkaz, že si promyšlíme socialismus svým způsobem a že zde nežíjeme jen na dluh, jak by řekl Josef Čapek. —rna

Předstěno ze Svobodného slova.

Nejlepší americké knihy. Na základě ankety, uspořádané newyorskými deníky Times a Herald Tribune, že sta literárních kritiků jen dvanáct se shodlo na jedné knize, která se tak dostává na první místo mezi knihami, vydanými v r. 1946.

Je to román R. P. Warrena »All the King's Men« (Celé královo vojsko), líčící osudy právníka z amerického jihu, který se chce stát diktátorem. Warrenovy předešlé knihy »Night Rider« (Noční jezdec) a »At Hoaven's Gate« (U nebeské brány), měly také značný úspěch. Na druhém místě v této anketě stojí reportáž Johna Herseye »Hiroshima« a kniha Frances Perkinsové »The Roosevelt I knew« (Roosevelt, jak jsem ho znala) s jedenácti hlasy. Pak přichází kniha o Číně »Thunder out of China«, kterou napsali Theodore White a Annalee Jakobyová s deseti hlasy a kniha Arthura Koestlera »Thieves in the Night« (Zloději v noci) s devíti hlasy. K. i.

E. B. White: The Wild Flag (Divoká vlajka), je kniha článků, které vycházely v New Yorkeru v posledních čtyřech, pěti letech. Jsou to satirické komentáře k problémům světového dorozumění ve věku atomové bomby. Nationalism a atomová bomba jsou příliš nebezpečná situace. Mimo administrativní nesnáze »světovlády« pro celé lidstvo by především bylo nutno, aby se lidé odnaučili pocitu osobního zadostiučinění v odsuzování toho, co neznají. Autorka rada delegátům Spojených národů: »Nechť jste spásit svět láskou k sousedu; udělal by ho to jen nervosním. Zachraňte svět tím, že budete čtít sousedovy zákony a že budete stát na tom, aby on respektoval vaše«.

Pearl Buck »Pavillion of Women« (Pavilon žen) popisuje feudální dům v odlehleém čínském městě, do jehož aristokratických tradic zasahují změny, jež sem vnáší mladá generace. Válka s Japonskem doznívá jen z dálky a veškerá pozornost je soustředěna na erotické problémy. Kritika chválí zlost a ovládnutí prostředí, jímž se autorka tak proslavila, avšak vlastní příběh shledává suchopárným.

Božena Mrštíková vzpomíná

Téhož roku v měsíci březnu mi byla poštou doručena lepenková krabice, obsahující sazeničky sněženek diváckého lesa. Došlo jich třicet. Je-

jich květy byly nerozvitě a jejich cibulky, pečlivě obalené vlhkou hlinou, byly úplně svěží.

Původcem této milé zásilky byl divácký tatínek. Vypravil ji ke mně v dojmů vzpomínky na jistou podrobnost minulého rodinného života. Záležela tato podrobnost v tom, že každoročně začátkem března jsem donesla z lesa plný košík sněženek s kořínky, abych těmito kvítky vnesla trochu jara do Vilémovy světnice.

K tomuto účelu mi tatínek půjčil tři ze svých truhlíčků, určených pro jarní setbu, a naplnil je pečlivě osátou lesní hlinou, aby sněženky tak bolestně necítily, že byly vytrženy z lesního ovzduší. Nasázela jsem je hustě vedle sebe, jak rostly v lese, a každý záhonek jsem tence olemovala lesním mechem. Byly milé tyto malé zahrádky. Vilém je rád viděl ve světnici, do jejíhož vnitřku se v té době okny dívala zádušná předjarní šed zahrady a vesnice, zatím co v lese byla už země na mnoha místech prosvětlena zelenobílou barvou skorého jara. Měl ty zahrádky rád také proto, že mu přiblížily, uhořelo-li zlé počasí, vůni lesní přírody.

Jednou v březnu, když se neočekávaně přihlásila nová zima a všechno v přírodě vypučel zalehla silnou vrstvou sněhu, Vilém s pohledem na sněženky, rozkvetlé v truhlíčkách na okně své světnice, pravil: »Nebyť tvých zahrádek, ani bych nevěděl, že je jaro.«

Tuto vzpomínku mi v paměti oživila tatínkova zásilka.

V dopise k zásilce přiloženým tatínek píše: »Přijměte Vaše milované sněženky co upomínku ztracené doby, nasázejte je opět do truhlíčků a potom, až odkvetou, do zahrady, by nadále k upomínce rostly.«

Udělal jsem, jak mi tatínek poradil. Když sněženky v truhlíku odkvetly, zasadila jsem je do zahrady pod vysoký smrč. Spálen mrazem roku 1929 smrč uhynul, ale sněženky se u jeho úpatí zakořenily a doposud žijí tak svěže, jako by braly sílu z čistokrevné lesní půdy. Každá sazenička se rozrostla v pěkný keřík a s jejich rozkvetem mi každoročně v představě zavoní divácké jaro.

Vyňatek z knihy »Po Vilémově smrti«.

KRITICKÝ MĚSÍČNÍK

vstupuje do svého osmého ročníku. Český kulturní život si dnes bez součinnosti Kritického měsíčníku nedovedeme ani představit. Po celou dobu svého trvání plnil tento časopis, který se stál tribunou pošaldovské kritické generace, odpovědně a nekompromisně všechno, co si při svém vzniku roku 1938 vytkl za úkol: udržet nejvyšší úroveň kritické práce v oboru umění a duchovního života vůbec; zachovat a udržet u nás kritiku jako autonomní tvůrčí oblast; kriticky sledovat vyvíjející se formy kulturního života našeho i cizího hledat hodnoty bez stranických ohledů a vést k schopnosti samostatného poctivého soudu.

Kolem osoby zakladatele a redaktora Kritického měsíčníku, dr. Václava Černého, soustředila se během let výrazná skupina našich předních kritiků, básníků a vědců, která se neustále doplňuje novými jmény a osobnostmi, takže se zde setkáváme se skutečnou elitou současného českého písemnictví. Josef Čapek, Pavel Eisner, Otokar Fischer, Vojtěch Jirátko, Jaromír John, Jan Kopecný, František Kovárna, A. M. Piša, Karel Polák, Albert Pražák, Zdeněk Vančura: to jsou některá ze jmen, s nimiž se bylo lze seřkat na jeho stránkách.

Ihned po osvobození se **KRITICKÝ MĚSÍČNÍK**, za okupace Němci zastavený, postavil opět do služeb české kultury a nemálo přispěl k ustálení kulturních poměrů v popřevratové době. Úvahy Václava Černého o cestách a směrech socialistické kultury u nás, které byly přes rok předmětem nejživějších diskusí a polemik v celém našem tisku, měly hlavní podíl na vyjasnění kulturní situace.

Poslání a zaměření Kritického měsíčníku není dnes jiné, než bylo při jeho založení. Míni i nadále pěstovat nezávislou, nezaujatou, svobodnou kritiku a sdružovat všechny pracovníky, jimž na takové kritice záleží.

Kritický měsíčník patří na stůl každého, kdo chce být nestranně a odpovědně informován. Vyžádejte si i vy ukázkové číslo nového ročníku.

Jednotlivá čísla o 24 stranách stojí 6 Kčs. Předplatné na celý rok (20 čísel) činí 100 Kčs, na půl roku 50 Kčs.

Odstřihněte připojený kupon a zašlete jej v nezašlepené obálce (stačí 60 hal. známka) svému knihkupci nebo přímo administraci **KRITICKÉHO MĚSÍČNÍKU**, Praha I., Národní tř. 9.

..... Zde odstřihněte

Zašlete mi ukázkové číslo VIII. ročníku revue

KRITICKÝ MĚSÍČNÍK

.....

.....

Podpís a přesná adresa

Nový román Louise Parrota. Louis Parrot, kritik francouzské revue »Lettres françaises«, vydal v Paříži u Laffonta nový román »Nous reviendrons« (Vrátíme se), ve kterém zachytil dramatický život v malé španělské vesnici v Estremaduře v předvečer fašistického povstání. Tato kniha, která by byla málem přinesla autorovi Mezispojoneckou cenu, se řadí svou hodnotou k Malrauxově »Naděži« nebo k Hemingwayově fresce »Komu zvoní hrana«.

Kniha o opeře. Bronislav Horowitz vydává essay o opeře, ve kterém podává nejprve historický přehled teorií opeře, veckem umění operním, o hře zpěváků, o inscenaci opery a pod. Dotýká se i nejnovějších reformních pokusů Albana Berga, Strawinského i Honeggera, stanoví své zásady o opeře, kterou pokládá za syntézu všech umění. Pro bohatství dokumentace i originální myšlenky autorovy bude tato kniha jistě vyhledávána odborníky.

K. i.

Nový román Vercelův. Roger Vercel, známý u nás svými romány z prostředí balkánského, oslavuje ve svém novém románu »Fleuve« (Řeka) objevitelské úsilí Francouzů v Číně. Francis Garnier, průkopník kolonizačního úsilí francouzského, se snaží najít vodní cestu, která by spojovala Čínu s Indočínou. Původně myslí, že Mekong ho dovede do nitra Číny. Na svých cestách pronikne až k Hanoi, nynížšímu hlavnímu městu Tonkinu, a zmocní se hanojské citadely. Tak se stává vlastně zakladatelem francouzské říše v Asii.

K. i.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Jiří Mucha: **Most.** (Román). Obálka Kamil Lhoták. Knížnice Příliv, řídí V. Řezáč. Nakl. Práce. Stran 256, brož. 96 Kčs. váz. 126 Kčs.

J. Janoušek: **Parno v polích.** Román z let nezaměstnanosti a krise před druhou světovou válkou. Poctěno Klostermannovou cenou z roku 1939. Nakl. K. Hlouška. Obálka a ilustrace Josef Kolář. Graf. úprava J. Bohuslava. Stran 210, brož. 69 Kčs, váz. 94 Kčs.

Jan Drda: **Listy z Norimberka.** (Knížka fejetonů.) Za redakce dr. A. C. Nora vydal jako 4. sv. edice Aktuality a dokumenty nakl. Alois Hynek. Obálka a graf. úprava Jaroslav Sváb. Stran 95, 40 Kčs.

Vojtěch Martínek: **Zrádce národa.** Román. Za redakce A. C. Nora vydal jako 10. sv. edice Český román nakl. Alois Hynek. Obálka F. Muziky. Frontispice Jar. Sváb, Grafická úprava Alois Chvála. Nakl. Cíl. Stran 273, brož. 118 Kčs, váz. 148 Kčs.

E. Orliková: **Práce ženy v SSSR.** Otázky a odpovědi. Knížnice soudobých problémů řídí Jiří Sila. Nakl. Práce. Stran 30, 12 Kčs.

Metoděj Jahn: **Pisně rodného kraje.** Básnické dílo s došle slovem dra B. Slavíka. Vydal R. Promberger v Olomouci. Obálka Fr. Vrobla. Stran 418, 120 Kčs.

Jakub Cvačka: **Vo Kozlově ha vo Lomikarovi.** Pověsti a příběhy lidu chodského. První řada. Obálka a kresby arch. Petr Ovačka. Vydalo nakl. ČAT. Stran 68, brož. 65 Kčs, váz. 90 Kčs.

Prof. Dr. Emil Svoboda: **Hledání.** Vydalo jako 3. sv. V. řady edice Za svobodu v redakci J. R. Marka. Graf. upravil a obálku navrhl atelier grafiků Ant. Vidourek a St. Maršo v Praze. Vydavatelství Za svobodu s. r. o. Stran 245, brož. 84 Kčs, váz. 114 Kčs.

Vojta Beneš: **Nový řád? Nový člověk.** (10 článků o výchově, škole a politice.) Obálka K. Dyrynk. Vydalo jako 89. knihu nakl. Vladimíra Žikeše v Praze. Stran 74, brož. 30 Kčs.

A. Guběnko-E. Citovič: **Jak jsem se stal sovětským letcem.** (Z ruštiny Rasskazy letčíka přeložil Jaroslav Weis pro 3. sv. edice Máj dětem.) Vydalo naklad. družstvo Máj v Praze. Obálka a ilustrace Bedřicha Votruby. Stran 94, brož. 63 Kčs, váz. 83 Kčs.

Alexej N. Tolstoj: **Ivan Sudarev a jiné prósy.** (Pověsti i rassказы.) Přeložila Zdeňka Hanzová. Vydalo nakl. družstvo Máj. Obálka Miroslava Štěpánka. — Stran 235, brož. 57 Kčs.

František Pilai: **Den začíná nocí.** Román. Obálku navrhl K. Lhoták. V knihovně, kterou řídí Václav Řezáč, vydalo nakl. Práce. Stran 229, brož. 66 Kčs, váz. 96 Kčs.

JUDr. Erich Olšar: **Trestní zákony československé.** Studijní vydání. Vydal a vytiskl Čs. Kompas. Stran 527, brož. 117 Kčs, váz. 140 Kčs.

Vladimír Svržek: **Technická příručka pro malíře pokojů.** Odborná knižnice škol práce ÚRO. 273 vyobrazení. Obálka R. Pápa. Vydala Práce. Stran 494, brož. 240 Kčs.

Romuald Drlik: **Poslední Barabové.** Román. Obálku a ilustraci Petr Dillinger. Vydal Melantrich. Stran 399, brož. 190 Kčs, váz. 220 Kčs.

Frant. Kovárna: **O kulturu v socialismu.** Vydal Melantrich. Obálka Zdeněk Seydl. Stran 84, brož. 35 Kčs.

Soňa Bartáková-Laubová: **Ruku na srdce.** Obálka E. Hofmana. Vydala Práce. Stran 115, brož. 40 Kčs.

Jiří Hronek: **Když se zhroutil svět.** Český novínář v emigraci, část I. Obálka Jos. Hochmana. Jako 6. sv. knihovny Tvář století. Vydala Práce. Strana 177, brož. 66 Kčs, celoplát, 96 Kčs.

Základy čs. dvouletky. (Projevy a dokumenty o dvouletém hospodářském plánu.) Vydalo ministerstvo informací. Stran 109, 15 Kčs.